

Gál Ferenc Egyetem

Pedagógiai Kar

2025

**A három Huta kétnyelvősége: Bükkszentlászló, Bükkszentkereszt és
Répáshuta**

Konzulens:

Szarka Péter

főiskolai docens

Készítette:

Stolczenbergerné Fekete Anikó

III. évfolyamos levelező szlovák
nemzetiségi óvodapedagógus szakos
hallgató

GÁL FERENC
EGYETEM

PLÁGIUMNYILATKOZAT

Szakdolgozat készítésére vonatkozó szabályok betartásáról szóló nyilatkozat

Alulírott (Név, Neptun azonosító) STOLCZENBERGERNÉ TEKETE ANIKÓ / ZRV3Q2
jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a(z)

A HÁRÓN HUTA KÉTPYELVŐSÉGE: BÜKKSZENTMIHÁLY, BÜKKSZENTKERESZT ÉS
REPÁSHUTA
című szakdolgozat (a továbbiakban: dolgozat) önálló munkám, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint a Gál Ferenc Egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulens, illetve a feladatokat kiadó témavezetőt nem tévesztettem meg.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Gál Ferenc Egyetem megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárás indíthat.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Kelt, 2024. 12. 11.

Stolczenbergerné Tekete Anikó
hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

1.	<u>Bevezetés</u>	<u>5</u>
2.	<u>Egy kis történelmi múlt.....</u>	<u>7</u>
2.1.	Etnikai kisebbség mint fogalom	10
2.2.	Bükkszentkereszt	10
2.3.	Bükkszentlászló	10
2.4.	Répáshuta.....	11
3.	<u>A bükki szlovák falvak nyelvi sajátosságai</u>	<u>12</u>
4.	<u>Bükki településeink hangtani sajátosságok</u>	<u>12</u>
4.1.	Mássalhangzók	13
4.2.	A bükki települések közös nyelvjárási vonásai	16
4.3.	A közös bükki alaptól eltérő RH, UH-ai sajátosságok	17
4.4.	Egyéb eltérő vonások:.....	18
4.5.	Egyéb eltérő jelenségek	19
4.6.	Önálló vonások	20
4.7.	Répáshutával, Újhutával közös vonások	20
4.8.	Hámmorral, Ómassával közös vonások.....	20
4.9.	Átmeneti kettősségek.....	21
5.	<u>A kettősnyelvűség és a diglosszia</u>	<u>21</u>
6.	<u>Az óvodák a három településen.....</u>	<u>24</u>
6.1.	A Bükkszentkereszt Szlovák Nemzetiségi Óvoda és a kétnyelvűség kapcsolata 24	
6.2.	A szlovák nyelv oktatása az óvodában Répáshután	25
6.3.	Bükkszentlászló Szlovák Nemzetiségi Óvoda nyelvoktatása.....	25
7.	<u>Bükkszentkereszt és Répáshuta Általános Iskola szlovák nyelv oktatása</u>	<u>26</u>
8.	<u>Hagyományörző klubok a három Üveghután.....</u>	<u>30</u>

8.1. Bükkszentlászló Biela Ruža Népdalkör.....	30
8.2. Bükkszentkereszti Szlovák Nemzetiségi Hagyományőrző Klub	30
8.3. Répáshuta – Veľká Bukovinka	31
9. <u>Interjúk</u>	31
9.1. Interjú Dr. Császári Évával.....	31
9.2. Interjú Takács Sándorral (Sanyi bácsival a szomszédból)	33
10. <u>A három Huta szlovák szavai, kifejezései szemben az irodalmi szlovákkal</u>	35
11. <u>Kérdőív kiértékelése.....</u>	38
12. <u>Összegzés</u>	42
12.1. Dvojazyčnosť troch Hut' Nová Huta, Stará Huta a Repašská Huta.....	43
13. <u>Mellékletek.....</u>	48
13.1. Képek.....	48
13.2. Kérdőív:	54
14. <u>Felhasznált irodalom.....</u>	55

A három Huta kétnyelvűsége

Bükkszentlászló, Bükkszentkereszt és Répáshuta

1. Bevezetés

Dolgozatom témája a Bükk hegységben található három Huta bemutatása, megismertetése.

Családommal 2018 augusztusában költöztünk a festői szépségű Bükkszentkeresztre. 2022 nyarán felkérést kaptam a helyi óvodától, hogy elvállalnám-e, az óvodapedagógusi állást az intézményben. Mivel a képesítésem műszaki szakoktató volt, nem pedig szakirányú, ezért elkezdtem a szlovák nemzetiségi óvodapedagógus szakot Szarvason a Gál Ferenc Egyetemen. Bükkszentkereszt szlovák nemzetiségű, így az intézményekben a szlovák nyelv környezeti nyelv. A szlovák nyelv jelen van már az óvodában és az általános iskolában is. A településen 1994 óta működik Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat, énekkar, melyek igyekeznek minél több rendezvényt szervezni, ezeken megjelenni mint meghívott vendégek.

Bükkszentkereszt testvértelepülése Bükkszentlászló és Répáshuta.

Répáshután szintén magas szinten őrzik a szlovák nyelvi hagyományt, és adják tovább a nyelvet az ifjabb nemzedéknek.

Bükkszentlászló már kevésbé van ennyire szerencsés helyzetben, ugyanis közigazgatásilag Miskolchoz tartozik, így sokkal kevesebb a szlovák nyelv megőrzése iránti igény. Az intézmények közül csak az óvodában van szlováknyelv-oktatás, általános iskolája nincs Bükkszentlászlónak, a gyermekek Miskolcra járnak az óvoda befejezése után.

A családom betelepült család. Rajtunk kívül nagyon sok ilyen család van még a faluban. 16 évig Angliában éltem, más kultúrát, más nyelvet tanultam meg. Ebből következően számomra az is érdekes, hogy:

- hogyan és mikor települtek be a szlovákok Magyarországra,
- mi módon alakult ki a szlovák nyelv használata Magyarország ezen területén,
- miként tud fennmaradni a szlovák nyelv,
- milyen színtereken használják a szlovák nyelvet a különböző településeken?

Dolgozatomban a kétnyelvűségről azzal a hipotézissel élek, hogy a családok nyelvhasználata az idők alatt megváltozott, bizonyos kifejezések eltűntek vagy keletkeztek

helyettük újak, akár a magyar vagy más idegen nyelvvel keveredve. Megpróbálok annak utána járni, hogy a településen, azaz Bükkszentkereszten mit gondolnak az emberek a kétnyelvűségről, nemzeti hovatartozásról. Van-e még olyan lakos, aki igenis azon dolgozik, hogy legyen mit megtartani az utókornak?

2. Egy kis történelmi múlt

Magyarország területére az 1300-as években kezdődtek meg a betelepülések az északi, illetve erdős területekre, peremvidékekre. Nyugatra nagy többségben csehek, morvák települtek. Keletre a rutén népek, az ország középső területeire pedig a lengyelek.

A törökök kivonulását követően az Alföld területére nagyszámban érkeztek szlovákok is a Felvidékről, valamint a határ mentén a törökök miatt elnéptelenedett településeket is belakták. Ezek a megyék a következők voltak: Nógrád, Pest, Békés, Csongrád (régén Bars vármegyének hívták), Heves, illetve a mai Borsod-Abaúj- Zemplén vármegye.

A Magyarországra betelepült szlovák népességet nagyon vonzotta a jó termőföld, ami nem volt meg a szlovák hegyvidéken, illetve a vallásszabadság is nagyon fontos tényező volt. Nem volt elhanyagolható a kedvező adózási lehetőség sem. A szlovák földművesek először mint nyári idénymunkások jelentek meg Magyarország területén, később mint csoportos telepesek érkeztek, főként a délen fekvő termőföldekre.

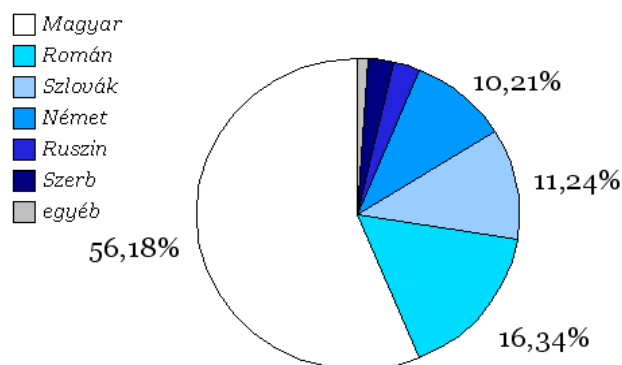
A történelmi kutatások a betelepülés három szakaszát említik meg:

- 1690 és 1711 közötti években a szlovákok Magyarország északi területeire indultak el, az egykori Komárom, Nyitra, Esztergom, Hont, illetve Nógrád vármegye felé.
- A második szakasz 1711–1740 között zajlott le. 1720-ig tartott a földesúri telepítés. Kétféle telepítés volt. Az egyik változat során az északi földesurak délebbi birtokaikra költöztették a jobbágyaikat. A másik betelepítési mód pedig az állami szervektől indult ki. Ebben az esetben a szlovákok szerződést kötöttek a földesurakkal. Nagy többségben három évig adómentességet kaptak a telepesek, valamint szabad költözési jogot, ami lehetőséget adott nekik arra, hogy kedvezőtlen körülmények miatt vagy szerződés nem teljesítése okán odébb állhassanak. Ezen időszak alatt sok önálló szlovák település jött létre, mint például Öskü, Bánhida, Vértesszőlős vagy Kiskőrös.
- A harmadik szakaszban főleg bácskai, bánáti területeket népesítenek be. Ekkor költöznek a szlovákok Pilisszentkeresztre és Tótkomlóra is.

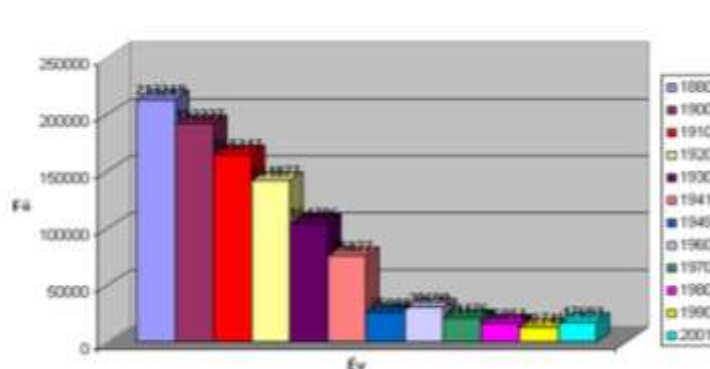
Az 1700-as évek elején kialakult szlovák települések jellegzetes típusa a mezőváros lett, mint Békéscsaba, Kiskőrös, Mezőberény, Nyíregyháza, Szarvas és Tótkomlós. Ezeknek a mezővárosoknak a lakosai evangélikus szlovákok voltak. A szlovák nyelvű települések közepes nagyságúak, illetve falvak voltak. Ide tartoznak az üveghuták és a vashámorok

(Bükkszentlászló, Bükkszentkereszt, Répáshuta, Alsóhárom, Felsőhárom és Ómassa). Az alábbiakban két diagram segítségével a magyarországi szlovákok számának alakulását mutatom be.

1910-ben a szlovákok aránya az össznépességén belül 11,24% volt, ami több mint 165 ezer lakost jelentett.

1. ábra

2. ábra A mai Magyarország területén élő szlovákok száma anyanyelv szerint

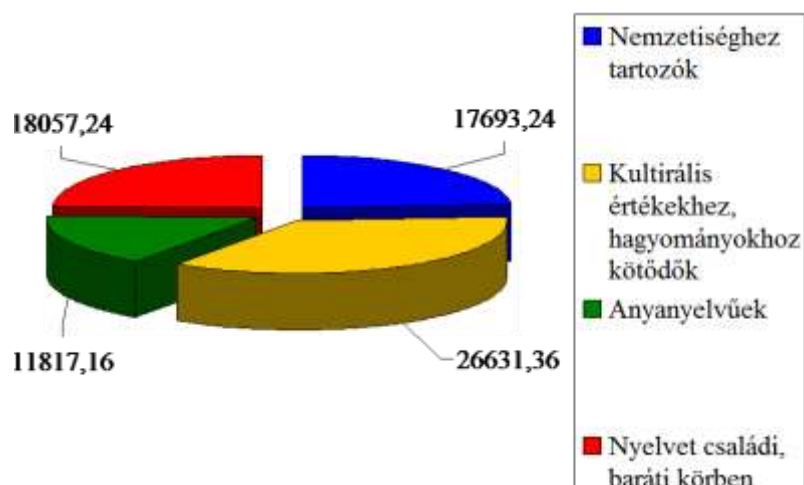
Az 1. és 2. ábrából nagyon jól látszik, hogy 1880–1930 között 50%-kal csökkent a szlovák anyanyelvűek száma Magyarország területén, aminek oka elsődlegesen a trianoni határrendezés volt. Majd újabb drasztikus csökkenés lépett fel 1930–1945 között.¹

A 2001-ben lebonyolított népszámlálás során a nemzeti és etnikai kisebbség három kérdésre válaszolt:

- Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?
- Mely nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik?
- Melyik nyelv az anyanyelve?
- Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?

¹https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/szlovakok/dunaegyhaza/dunaegyha_za_kulturalis_elete_a_szlovak_nemzetiseg_tukreben/pages/images/003_a_%20szlovakok_clip_image002_0000.jpg (Utolsó megtekintés: 2025.01.01.)

Ennek tükrében a 2001-es népszámlálás a következőképpen alakult²

3. ábra

²https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_nemzetisegek/szlovakok/dunaegyhaza/dunaegyha_za_kulturalis_elete_a_szlovak_nemzetiseg_tukreben/pages/images/003_a_%20szlovakok_clip_image002_0000.jpg (Utolsó megtekintés: 2025.01.01.)

2.1. Etnikai kisebbség mint fogalom

„A nemzetiség egy adott állam területén az államalkotó nemzethez vagy nemzetekhez képest kisebbségben élő etnikai csoport. Ma körülbelül egymilliárd ember él a világon olyan helyzetben, hogy nem tartozik az államalkotó néphez, hanem valamely nemzetiség tagja.

A nemzetiség két típusa létezik:

A nemzeti kisebbség egy adott társadalom azon tagjainak csoportja, akik nem a többségi nemzettel azonosulnak, hanem egy olyan másik nemzettel, amelynek van állama vagy ennek létrehozására törekszik.

Az etnikai kisebbség minden egyéb olyan kisebbségben élő népcsoport, amely nem határozható meg a modern nemzet fogalmával, de amelynek tagjai a többségétől jelentősen eltérő közös kulturális identitással bírnak, vagy éppen a nemzeteken átnyúló identitást mutatnak (például a több különböző anyanyelvvel rendelkező romák vagy a zsidók).

Európában a nemzetiségek ügye pártpolitikai, sőt európai uniós politikai témává vált, számos kisebbségvédelmi szervezet (pl. ombudsman, kisebbségi önkormányzat) foglalkozik velük a társadalmi béke és együttélés elősegítése érdekében.”³

2.2. Bükkszentkereszt

A község kialakulását a diósgyőri koronaúradalom által 1755-ben létrehozott üveghutának köszönheti, eredeti nevét – Újhuta – is innen kapta. Pár év eltelte után a Huta bérelője Simonides János lett, akit a település alapítójának is lehet nevezni. Mivel az üveggyártáshoz kevesen értettek, ezért cseh, szlovák, lengyel, rutén és német származású üvegfúvó mestereket telepítettek be. Így kezdetben a településen keverék szláv nyelven beszéltek. Közösségben még ma is sokan beszélik az élő szlovák nyelvet. Az uradalom ragaszkodott ahhoz, hogy a betelepültek római katolikus vallásúak legyenek. Megélhetésüket az üveggyártás, majd a fakitermelés, a fuvarozás, mész- és faszén égetése biztosította. Az üveghuták révén létrejött települések közül a legnagyobb Újhuta. Az 1790-es években a községnek több mint 270 lakója volt. A ma már 600 lakóépületnyi és mintegy 350 üdülőépülettel bíró település lakosainak száma 1136 fő.

2.3. Bükkszentlászló

Miskolc Diósgyőrtől mindössze négy kilométerre fekszik a mai Bükkszentlászló a Bükk hegység egyik kis szűk völgyében. A falu egyetlen hosszú utca. 1700-as években

³ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kisebbs%C3%A9g> (Utolsó megtekintés: 2025.01.02.)

települtek ide szlovákok. Döntően erdőmunkások illetve üvegekészítők voltak. Bükkszentlászló eredeti neve Óhuta (Stará Huta) volt. A kor egyik igen keresett terméke volt az ablaküveg. A feljegyzések szerint az első üvegekészítő üzem 1712-ben indult be. Az üvegekészítés három épületrészt kívánt. Ezek a következők voltak: a törőmalom, az égető kemence, illetve a huta épülete. A Bükkben ezek után megindult az öblösüveg-gyártás, ez lett az emberek főbb megélhetése. A település is egyre nagyobb lett. 1774-ben 62 házból állt. Az 1831-es kolerajárvány nagy pusztítást végzett. A „falu” a kolerajárványt követően 1848-ra már egészen benépesült. Az üveggyártás idővel megszűnt, s az itt élők többsége gyalogosan járt a négy kilométerre fekvő Diósgyőri–Vasgyárba. 1894-ben kapta meg Óhuta a Bükkszentlászló nevet, 1981-ben pedig Miskolchoz csatolták a települést.

2.4. Répáshuta

Répáshuta története is alig 200 évre nyúlik vissza. A 18. század végén a diósgyőri uradalom ideje alatt a hegyekben nagyon kevesen laktak. Répáshutának a kezdetben összesen 18 lakosa volt, és Huta néven ismerték. Már 1755-ben 113-an laktak Hután. A nevében a huta szó szintén az üveggyártásból eredt. Későbbiekben a feljegyzések arra utalnak, hogy Répáshuta az egyike azon településeknek, amelyet szervezeten betelepítettek. A „répás” nevet onnan kaphatta, hogy a nagymértékű fakitermelések után a felszabadult földterületeken répát termeltek. Azt, hogy pontosan milyen répát, sajnos nem találtam konkrét feljegyzést. Az biztos, hogy a három „Üveghuta” település a mai napig szoros kapcsolatban áll egymással, főleg a hagyományok ápolásában, a szlovák nyelv oktatásában, a szlovák kultúra megőrzésében és továbbadásában. Bükkszentlászló már Miskolchoz tartozik közigazgatásilag, viszont Répáshuta és Bükkszentkereszt közigazgatásilag tart szoros kapcsolatot, amit a közös jegyzőség is mutat. (Melléklet/ képek: 1–4. kép)

3. A bükki szlovák falvak nyelvi sajátosságai

A 18. század végén még nem lehetett megtalálni a három Üveghuta települést a helységnévtárban. A 19. század eleji jelentések már tartalmazzák e neveket. Sokáig azt hitték, hogy a települések keletkezése is erre az időszakra tehető, de ez téves feltételezés volt. A 19. század közepéig nincs feljegyzés, hogy létezett volna egységes szlovák irodalmi nyelv. Feljegyzések szerint először cseh nyelvű bibliák voltak a templomokban. A többnyelvűséget a bükki településeken sokáig nem lehetett fenntartani, hiába volt folyamatos az utánpótlás. Újhután, azaz Bükkszentkereszten, illetve Répáshután a családon belüli beszélt és a munkahelyen beszélt nyelv ugyanaz volt – azaz a nyugati szlovák és keleti szlovák keveredése. A magyar nyelvvel azok az emberek kerültek kapcsolatba, akik eljártak Diósgyőrbe a vasgyárba dolgozni. A 20. század elején már a turisták, nyaralók is egyre komolyabb nyelvi tényező lett, és egyre többen beszéltek magyarul a szlovák nyelv mellett.

4. Bükki településeink hangtani sajátosságok⁴

„Mai hangállomány, magánhangzók - A vizsgált helységek nyelvjárásában öt magánhangzó fonémát (a, o, u, e, i) találunk, amelynek mindig rövidek (általános keleti szlovák sajátosság). Hosszú magánhangzó egyáltalán nincs (legfeljebb a magyar szavakban). A rendszeren belül az egyes hangok megterhelését, illetve eredetét illetően adódnak eltérések, azaz párhuzamos variánsok, a történelmi fejlődésnek – az egyes szláv nyelvekre és nyelvjárásokra jellemző – folyományaként.

A *tort*, *tolt* hangcsoport csaknem egységesen *trat*, *tlat*. De ÓH, H, ÓM keleti szlovák maradványként ismeri a: *hlop*- de *hlape*, *smrot*, *kroguľec* alakokat is.

Az ereszkedő lejtésű *ort*, *olt* általános *rot*-, *lot*-, egységet viszont a középszlovák *rat-lat*- bontja meg RH-án és az UH-án: *lazvor*, *razga*, sőt egyedül OH-án: *laket*’.

A *tert*, *telt* > *tret*, *tlet* hangcsoport esetében ritkán adódik változat: *drenki* H, ÓM, – *drinki* RH, UH, ÓH vagy lexikáliaként *smrek* – *smerek*.

Az egykori 7, 6 félhangok nyugati szlovák e megfelelője az általános, de H, ÓM két esetben keleti szlovák eltérést mutat: a) a *vo*, *so*, *zo* előljárószókbán, b) a *hím*- és *semleges* nemű főnevek sg. instrumentálisában: *hlopom*, *drevom*.

⁴ A fejezetben az alábbi rövidítéseket használom: ÓM- Ómassa, H- Hámor, RH – Répáshuta, ÓH – Óhuta, UH – Újhuta

Az egykori ě fonéma rövid szótagokban egységesen e-ként jelentkezik. De a hosszú szótagokban ě > i van RH, UH-án és ě > e H, ÓM, ÓH-án. Ez a ě > i nyugati, de általános keleti szlovák sajátosság is. E két egymást erősítő forrás érvényesítette, de csak a szavak egy csoportjában, a másik csoportban a szintén általános keleti szlovák-e.

Az egykori e nazális megfelelője hosszú szótagokban egységes, de rövid szótagokban változatokat mutat: H, ÓH, ÓM-án a keleti szlovákra jellemző e, de RH, UH-án a nyugati szlovákban használt a: hovedo – hovado, celeci – řelaci, prasata – prařeta.

Szabályos kettősséget mutat a semlegesek egy csoportjának -ie/ije végződése. RH, – UH-án-i, H, ÓH, ÓM-án-e: jed’ěni – jejed’ěne, seři – řace.

Hasonló, de nem rendszeres e ~ i változás van egyes főnévi igenevekben: hrmit’ / hermit’ RH, UH, hermec H, ÓM fuřit’ – miřlic – mislet’ (előfordul a szepesi nyelvjárásokban).

Az l-es participium-l előtti i > e változása is, mint a Szepes délkeleti részén, bár Abaújban is ismeretes.

A birtokos névmás semleges sg. és az egységes plurális alanyesete RH, UH, ÓH-án moje, tvoje, míg H, ÓM-án a keleti mojo, tvojo formában él. Ritkán inkább lexikáliaként él az o – u változat: RH, UH – pul, ÓH – pol, RH, UH – skvora, ÓH – skors, H, ÓM – skura. De RH, UH – skurej és ÓH, H, ÓM – skor/ej.

A bükki települések magánhangzórendszerében egy nyugati szlovák (RH, UH) és egy keleti szlovák (H, ÓM) polarizáció érvényesül. A két csoport között helyezkedik el OH, amely hol az egyik, hol a másik csoporttal tart. A fejlődés még nem zárult le, ezért az átmeneti kettős formák itt nem kivételek, hanem a szabályt jelentik.”⁵

4.1. Mássalhangzók

„A bükki települések mássalhangzórendszere még kevésbé egységes. A telepések különböző nyelvjárások mássalhangzórendszerét hozták magukkal, s az egymásra hatás ellenére még ma is három rendszer különböztethető meg. A különbségek bizonyos hangok különböző artikulációs helyéből adódnak. A három mássalhangzórendszer a következőképpen néz ki:

- A) H, ÓM 24 mássalhangzója: p, t, c, č, k, b, d, dz, dž, g, f, s, ř, (ch), v, j, z, ř, h, m, n, ř, l, r.
- B) RH, UH 25 mássalhangzója: p, t, ř, c, č, k, b, d, ř, dz, dž, g, f, s, ř, (ch), v, j, z, ř, h, m, n, ř, l, r.

⁵ Szabadfalvi József és Viga Gyula: Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32.oldal)

C) ÓH 26 mássalhangzója: p, t, t', c, č, k, b, d, d', dz, dž, g, f, s, š,(ch), v, j, z, ž, h, m, n, ň, l, l', r

Egyik felvázolt típus sem azonos a keleti vagy a nyugati szlovák nyelvjárással, csak közelítik bizonyos fokig.

Mindhárom típusra jellemző: a) az általános keleti szlovák h (a ch – x csak variáns bizonyos helyzetekben), b) bizonyos keményedési tendencia.

Az A típusban csak az n – ň lágysági korrelációs pár van meg. A lágy t', d' hangokat a keleti szlovák c, z, (dz) helyettesíti és az l' is hiányzik, mint a nyugati nyelvjárásokban.

A B típusba az n- ň mellett megvan a t', d', de a nyugati szlovák l' mellől hiányzik a lágy l'.

A C típusban az n – ň mellett megvan a t', d' és az l- l' pár is., mint a középszlovákban, s a keleti szlovák nagy részében is. Ebben az esetben a középszlovák és a megfelelő keleti szlovák variánst tartották meg az l-l' párt. E jelenségnél figyelemre méltó a középszlovák hatás, akárcsak a féllágy š, ž > s, z- vé változásnál ebben a típusban.

Az A, B típus, n- ň párja, s az egyetlen l nyugati szlovák jelenség, bár középszlovák területen, Liptóban is előfordul. E két együttes forrás alakítja ki a B típuson kívül a kifejezetten keleti szlovák A típusban is, mivel бүккі településeink egy időben erős utánpótlást kaptak középszlovák területről. A más területről érkező utánpótlás megakadályozta az egységesülést.

Az egykori fél lágy š, ž > s, z lesz a B típusban (nyugati, középszlovák), az A típusban azonban š, ž (keleti szlovák). A C típus átmenetet képez, a legtöbb esetben s, z, de elég gyakori az š, ž is, pl. sekera- šekera, seno- šeno, smať se RH, UH – smejať še ÓH šmijac se H, ÓM, spivať RH, UH – spevať ÓH, špevac H, ÓM. Viszont közös ÓH – H, ÓM: šveker, ošika, mušim, ňeška, zaš, tišic, šac, pokošeno. Óhuta még túloz is, mert a többi helyen általános se visszaható névmást is še hangzással mondja.

Az n – ň párnál mindenütt előfordul ingadozás (d'en, hned'). Hámorban erős keményedés őrződött meg (dél-szepesi, észak-gömöri telepések hatása).

Az l – l' párt csak a C típus (ÓH) ismeri, de lágy l' rendszertelenül máshol is előfordul: al'e, d'a'l'ina UH.

A régi r sonáns (két mássalhangzó között) csak a B típusban őrződött meg közép-és nyugati szlovák módon (krk, pokrm, prst'ěň). A C típus (ÓH) az r-t az A típus szerint keleti szlovák módra oldja fel (kark, pokerm, karmit'/c, tarhať/terhac).

Az l a legtöbb esetben feloldódik, még a B típusban is.

A B típus a nyugati szlovák mássalhangzó-rendszerhez áll a legközelebb. Az A típus a keleti szlovák rendszert képviseli. A C típus (ÓH) átmenet a kettő között. A t', d' hangokkal, s az š, ž helyetti s, z alapján a nyugati, s középszlovákhoz tartozik, az l – l' pár a keleti, s középszlováknak felel meg, az r, l feloldása keleti szlovák minta.

A bükki települések hármass hangtani csoportosulásához hasonló helyzetet találunk a szókészletben is. RH, UH – ÓH – H, ÓM sorrendben: hrnček- badog – harček, beleš – sirovňik (lekvarnik, beluš) – langoš, hordov – hordov – bočka, cintorin – temetov – cinter, hovorit' – hutorit' – hutoric, vaček – kešeňa – žepka, klučka – kl'amka – klinga, kosak – serp – šerp, ňehet – pazdur – nohec, svatek – svatek/ sveto – šveto.

A hangtani variánsok alapján kialakult három nyelvjárási változattal szemben meglepő az egységes és általános kvantitáshiány. Könnyen magyarázható azonban közös fejlődési tendencia eredményeként. Tény, hogy csak a keleti szlovák általános sajátossága, de a közép- és irodalmi szlovák is korlátozta a kvantitást az ún. ritmikus törvénnyel, s más nyelvjárásokban is előfordul.

A ritmikus törvény szabálya a szlovák nyelvben az, hogy két hosszú szótag nem lehet egymás mellett. A szabály megváltoztatja egyes szavak kiejtését, és módosíthatja azok alakját. A magánhangzók hossza kulcsfontosságú a mondatritmus szempontjából.

Hasonló általános jelenség még az utolsó előtti szótag hangsúlyozása, amely valamilyen módon összefügg a kvantitáshiánnyal. Ez is keleti szlovák jelenség.

Alaktani sajátosságok. Az alaktanban mutató hangtani jelenségek az alaktanra jellemző analógia körébe tartoznak. Általános szláv jelenség, hogy a gazdag névszói s igei tagolódás és ragozás az egyszerűsödés felé tart. Az azonban már helyi sajátosság a bükki településeken, hogy az előrehaladott egyszerűsödés keleti szlovák eset- és személyragokkal történik. A névmások és melléknevek mintájára teljesen egységessé válik a névszók többes számú ragozása. Az egyes számban is erős az egyszerűsödési hajlam, de itt a nyelvtani nem szerinti korlátok szilárdak. Csak ezeken belül érvényesül az egy mintára törekvés.

A különböző fejlődési fokon fellépő nyelvi jelenségek nagy része közös a bükki településeken, de az egyes településeknek vagy csoportoknak külön jellegzetességei is vannak.”⁶

⁶ Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32. oldal)

4.2. A bükki települések közös nyelvjárási vonásai

„Hangtani:

1. öt magánhangzós (a, o, u, e, i) magánhangzó rendszere;
2. teljes kvantitáshiány;
3. hangsúly a szó utolsó előtti szótagjára;
4. csak keleti szlovák h (a ch – x csak variáns);
5. rendszeres v - f váltakozás
6. a magyar szavak -ó, -ő végződésének -ov szlovák megfelelője (hordov);
7. a -ct' > -st'/-sc változás a főnévi igenevekben: thust', pest'/c.

Alaktani:

1. a lágy semlegeseknek a keménytövékhez igazodása (-e > -o): polo, srco/ serco
2. a főnevek egységes többes száma, keleti szlovák esetragokkal:
 - a) a többes számú genitívus és locatívus egységesen -och minden nemben: mužox, ženox, vajcox
 - b) a többes számú datívus egységesen -om: mužom, ženom, polom
 - c) a többes számú instrumentális egységesen – ami a főneveknél (de számnevekkel kapcsolatban – ma, a mellékneveknél, névmásoknál gyakori az –ima)
3. a többes számú nominatívus-e esetragja a hímnemű élőknél, keleti szlovák mértékben: luďe / luze, mlinare, furmaňe, gazdove
4. a brat régies többes számú nominatívusa: braťa / braca
5. egységes singularis instrumentális esetrag (-u) a nőnemű főneveknél, mellékneveknél, névmásoknál
6. egységes -u singularis locatívus esetrag a lágytövéű hímnemű életteleneknél, semlegeseknél és az -r végződésűeknél
7. a gazda típusú főnevek régi ragozásának megőrzése, singularis genitívus-i
8. a névmások egységes lág -e típusú ragozása: teho, temu, kemu, mojemu, bratovemu
9. a melléknevek – névmásokhoz hasonló – ragozása: dobreho, dobremu
10. a melléknevek, névmások egysége -e ragja a többesszám alanyesetben: take dobre hlapi, ženi, dreva
11. a hímnemű és semlegesnemű névmások, mellékneveknek azonos a singular, locatív és instrumental ragja -im: o tim dobrim, s tim dobrim

12. a ten, ta, to mutató névmás egységes testesebb alakjai: toten, tota, toto, tote.
13. a) közös vonatkozó, és kérdő névmás: kerí, -a, -e.
 b) közös általános névmás: šicek, šicka, šicko
 c) közös tárgyi kérdő névmás: čo (középszlovák forma)
14. a) az élőlényekre vonatkozó dvomi, tromi, peťmi számnévi alakok.
 b) az ötnél magasabb értékű számnévi alakok ragozatlanok: od peť / pejc vojacox, ženox
15. a klečet' /c, ležet' főnévi igenévi alakok a klečat' helyett
16. a robiť típusú igék jelen idő T/3. személyben az -a, -ja, ija robja – robija, leža – ležija
17. az l-es participium melléknévi igenév különböző formái:
 a) rövid forma: uťek / ucek, pad / t, -! priš, vinš
 b) hosszabb forma: ňesol, padol-padnul
 c) a biť- busc létigénél általános: bul – bola – bulo
18. a biť – busc jelen idő T/3. személye: sa (középszlovák).

Egyéb közös vonások:

1. a-k, -ka nyomatékosító eščik, tedik, ktoška, nuka, vonka
2. a biť- busc létige E/3. személye: jesto – jestok
3. az odejšol, zajšol, vinšol participiumi alakok
4. a každo, inšo általános alanyi alakok: každo povi, inšo robi,
5. a treba ragozott trebalo alakja
6. a pešo típusú (keleti szlovák) határozószó.”⁷

4.3. A közös bükki alaptól eltérő RH, UH-ai sajátosságok

Hangtan:

1. rövid szótagban az e, ě mindig e marad: celi, bledi, levi, čelo
2. hosszú szótagban az e, ě (irodalmi ie) mindig i: vira, svička hrix, spievat', posmivat' se
3. az egykori rövid nazális (orrhangzó) e megfelelője a: hovado, pamať, vadnut, prad'em
4. az egykori 7, 6 félhangok megfelelője e: se, ze, ve – hlapem
5. az ereszkedő ort-, -olt >rot-, lot-: ronut', rospor, loket' de lazvor
6. az r, l mássalhangzók között kísérő hang nélkül marad: krmit', pokrm, krk, prst'eň

⁷ Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32. oldal)

7. a t', d' a t, d lágy párjai
8. a féllágy š, ž > s, z, lesz: seno, zima, pokoseno
9. a középszlovák, irodalmi št' hangcsoport: št'est'i
10. a cisti, zeleso irreguláris alakok
11. a szókezdő dv-, dm- hangcsoport a dvere, dvihať szavakban.
12. a nem rendszeres o>u változás: pul, skur, skurej

Alaktani:

1. a hím- és semlegesnemű főnevek sg. instrumentál. -em végződése: vozem, drevem, koňem
2. a semlegesneműek egy csoportjában a sg. nom., acc. -ije > i: jed'eňi, prad'eňi
3. a semleges prase, praseťa típus többese prasata
4. a prase, d'efče ragozási mintában a sg. loc.: praseťu / -ťi, d'efčet'u / -ťi
5. a tebe, ťi névmási formák
6. a melléknevek és névmások egységes tb. alanyesete –e: dobre, moje, bratove hlapi, vozi, ženi
7. a do/ gdo, ňigdo személyi kérdő névmási formák
8. a 3. személyű szemályes névmás hu, him hangzása⁸

4.4. Egyéb eltérő vonások:

1. a) a -j nyomatékosító hang: mukaj, vonkaj, čoskaj
b) a -sí-k nyomatékosító: kerisik, kedisik
2. az általánosító névmás d'e- előtagja: d'ekari, d'ejaki
3. a ňeňi som, ja som ňeňi tagadó szerkezetek
4. a seť, leť, hreť főnévi igenévi formák
5. a közép- és nyugati szlovákra jellemző szavak: ližica, mrkva, kceť, ščikutkat'

Hámort és Ómassát elkülönítő nyelvjárási sajátosságok:

Hangtan:

1. a rövid szótagi ě keleti szlovák mértékben o, a: cali, lad, pčolsa
2. az irodalmi ie (<ě) hosszú szótagokban itt e: vera, švečka, hrex, pošmevac se, potperac

⁸ Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32. oldal)

3. az egykori rövid nazális e > e: hovedo, pametac, prezem, de vjadnuc
4. az egykori 7,6 félhangok o megfelelője az előljárószókban: vo, so, zo s a hím- és semlegesneműek sg. eszközhatározójában: hlopom, drevom, vajcom
5. az ereszkedő lejtésű ort-, -olt mindig rot-, -lot: ros nuc, rospor, rozvora, loňi
6. a tort, tolt > trat, tlat hangcsoportban azonban keleti szlovák kivételek, lexikáliák: hlop, smrot, pahrotka
7. az r, l két mássalhangzó között keleti szlovák módon és mértékben kísértő hangzót kap: karmic, pokerm, naperstek, persceň.
8. a tʰ, dʰ helyett keleti szlovák módon c, z (dz) van: zeci, padnuc
9. az sʰ, zʰ > š, ž keleti szlovák módon: šeno, žima, po hlaše, na vože
10. az irodalmi štʰ helyett šč: ščesce
11. a szókezdő dv-, dv-: dzvihac, dzvere
12. čisti, železo hangzat

Alaktan:

1. a hím- semlegesneműek sg. eszközhatározója: -om: hlopom, drevom
2. a birtokos melléknévi és névmási semleges sg. alanyeset és általános többes alanyeset ragja –o: bratovo, mojo polo, bratovo, mojo dzeci
3. a tebe, ce névmási formák
4. a praše – prašeca ragozási minta többese is prašeta, de dzefčeta és dzefčata is
5. az igei főnevek végződése mindig -e: jedzeňe, predzeňe, šace
6. a xto, ňixto névmási hangzások
7. a robiť ige típus l-es participiuma: robel, pil, hodzel
8. a dretʰ ige típus participiuma: dral, umarl⁹

4.5. Egyéb eltérő jelenségek

1. a -ka nyomatékosító szócska: coška, vonka
2. a -ši nyomatékosító szócska: keriši, jakiši
3. a ňe/ ne som tagadó szerkezet
4. a šac, hrac, lac, šmejac se főnévi igenévi formák
5. a keleti szlovák terület: loška, dišel, hutoric, scem, murna szavai

⁹ Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32. oldal)

6. Óhuta eltérő nyelvjárási jelenségei¹⁰

4.6. Önálló vonások

1. az l – ľ lágysági pár
2. a kto névmási alak a ritkább xto mellett
3. a še visszaható névmás
4. marhva, bl'adi stb. keleti szlovák szavak

4.7. Répáshutával, Újhutával közös vonások

1. a 7, 6 félhangok megfelelője -e: -ve, -se, -ze s a hím- és semlegesneműek sg. eszközhatározójában -em: hlapcem, obedem
2. a t, d lágy megfelelője itt t', d': d'eň, padnut', robít',
3. az št' hangcsoport (šč helyett)
4. cisti, zelezo hangzás
5. a szókezdő dv-, dm-: dvere, dvihat'
6. a birtokos névmások semleges sg. alanyesete, a az általános tb. alanyeset -e: bratove, moje, naše
7. t'ebe, t'e névmási alakok
8. a d'e- előtagú általános névmások: d'ekeri, d'ejaki

4.8. Hámorral, Ómassával közös vonások

1. a tort, tolt hangcsoport keleti szlovákok alakjai: hlop, smrot
2. a ě > a keleti szlovák változata: cali, ľad, bl'adi
3. a hosszú szótagi ě > e változata: vera, svečka, spevat'
4. az egykori nazális e > e változat: hovedo, pametať, sveto – svat
5. a mássalhangzók közti r, l kísérő hangos feloldása: karmit'
6. a praše – prašeca ragozási típus többese is prašeta
7. a semleges csoport sg. nom. -ije > -e végződése: jed'eňe, spevaňe
8. a ňe som tagadási szerkezet
9. a šac, hrat', ľať, šmejat še főnévi igenévi alakok
10. a keleti szlovák: dišel, loška, hutorit' stb. szavak

¹⁰ Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32.oldal)

4.9. Átmeneti kettősségek

1. az ereszkedő lejtésű ort-, -olt: rozvora, rosparek, de vlaňi, lanskí és csak itt laket'
2. az s', z' többnyire s, z, de š, ž is.

„A bükkí települések három szlovák nyelvjárási változatának előbb vázolt állapota hosszú és bonyolult fejlődés eredménye. A 19. század elején Hámorban és Ómassán rögzített soknyelvűségben először a német nyelv ismerete szorult vissza, minden mesterséges külső nyomás nélkül. A német nyelv ismerői ugyanis nem egynyelvű, könnyen magukba zárkózó németek voltak, hanem általában kétnyelvűek, s többnyire a német és szlovák nyelvet beszélték. Az általánosabb, többségi szlovák nyelvért cserélték fel a németet. De nem cserélték fel a német nevüket, ezért él ma is sok német nevű, de szlovák nyelvű család a bükkí településeken. A német nyelv felszívódása után is megmaradt a szerényebben – egyharmad – képviselt magyar nyelv, amely igazgatási és gazdasági erősítést is kapott. Ezért egynyelvűség sohasem következett be.

Ma is ez a helyzet, de a megmaradt szlovák nyelvjárási változatok is erősítést kaptak kulturális téren, részben a szlovák tannyelvű iskolában tanított irodalmi szlovák nyelvtől, részben pedig az anyanyelven folytatott különböző művelődési tevékenységektől.”¹¹

5. A kettősnyelvűség és a diglossia

A kétnyelvűség fogalmát tágabb és szűkebb értelemben használjuk. Kétnyelvű tágabb értelemben az, aki minimum két nyelven beszélni tud, szűkebb értelemben pedig az a kétnyelvű egyén, aki két nyelven anyanyelvi vagy közel anyanyelvi szinten beszél. Ilyen például, aki kisebbségi helyzetben élő nyelvcsoport tagja, vagy mint a határon túli magyarok, illetve megkülönböztünk még közösségi és egyéni kétnyelvűséget. A kétnyelvűség más néven bilingvizmus, vagy a nyugati szakirodalom bidialektalizmusként ismeri el. A kétnyelvűségnek egyetlen definíciója már csak azért sem létezik, mert nem lehet meghatározni, milyen mértékben kell birtokolni a két nyelvet ahhoz, hogy kétnyelvűnek tekinthessünk valakit. A kétnyelvűségtől eltér a kettősnyelvűség jelensége. Azt a beszélőt, aki két nyelven kommunikál, kétnyelvűség jellemzi. Kettősnyelvűség pedig az, amikor az egyén egy nyelv két változatával kommunikál. Ezt a helyzetet, ezt a jelenséget két- – vagy többnyelvjárásúság jellemzi. Ferguson a következőképpen jellemezte a diglossiát: azaz

¹¹ Szabadfalvi József és Viga Gyula: Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984 (21-32. oldal)

állapot, amikor egy nyelv két változata között nyilvánvaló a funkció és presztízs különbségek vannak a szerepkörök és a használati szinterek elkülönítésével. Egy nyelv két változata megtalálható egy közösségen belül, s mind a két változat külön funkciót tölt be. Ferguson a diglosszián belül két változatot különböztet meg: az emelkedett (magas) változatot, illetve a közönséges (alacsony) változatot. Magas presztízs alá tartoznak a tekintélyes irodalmi örökségek, az iskolában tanultak. Alacsonyabb presztízshez tartozik a nyelv nem írásbeli hagyománya vagy a nyelv spontán elsajátított elsődleges változata. Ferguson által megfogalmazott diglosszia a magyarországi magyar nyelvközösség nyelvhasználatára nem jellemző. Diglosszia viszony a kétnyelvűségben is fellelhető, mint például a romániai magyarok magyar-román, elzászi németek német-francia, a cigányok magyar-cigány kétnyelvűsége. A kétnyelvűség és a kettősnyelvűség között több szinten fellelhető azonosság és különbség is. A kétnyelvűségre igencsak jellemző az egyik nyelv dominanciája, ez sajnos oda is vezethet, hogy előbb vagy utóbb az egyén egynyelvűség irányába mozdul el. Más megfogalmazásban Ferguson így értelmezi a diglossziát: A diglosszia olyan viszonylag állandósult nyelvi helyzet, amelyben az elsődleges nyelvjárások mellett (melyek között lehet egy standard vagy több regionális standard nyelvváltozat) van egy azoktól erősen, nagy mértékben szabályozott (grammatikailag gyakran bonyolultabb) fölé helyezett változat is, amely irodalmi, s amelyet nagyrészt iskolai oktatásban sajátítanak el és többnyire írásban és formális (hivatalos) beszédalkalmakkor használnak a nyelvközösség tagjai, amely a mindennapi társalgásban nem használatos a közösség egyetlen szektorában sem.¹²

Ferguson négy diglossziás helyzetet ismertet, ezek: az arab, a svájci német, haiti (francia és kreol), illetve a görög. Minden esetben van egy emelkedett és egy közönséges kód. Mindkét változatnak vannak magas funkciói. Az arab nyelvbe a klasszikus arab az emelkedett kód, a közönséges arab nyelv pedig különböző helyi nyelvhasználatban jelenik meg. Svájcban az alap a standard német, ez az emelkedett változat, a svájci német a közönséges változat. Haitin a francia nyelv az emelkedett kód, és a haiti kreol nyelv a közönséges kód. Görögországban pedig az emelkedett kód a görög katharevousa változat és a dhimotiki (népi) változat pedig a közönséges kód. Ezekben az esetekben a két kód léte a közösségekben nem ideiglenes, hanem tartós társadalmi jelenség. Jellegzetessége, hogy ezekben az esetekben a két nyelvi változat funkcionálisan teljesen elkülönül egymástól. Az emelkedett kódot például prédikációk során, formális megnyilatkozásokban, a parlamentben politikai beszédekben, versekben, szépirodalomban, tévében, rádióban használják. A közönséges nyelvi változatot

¹² Wardhaugh Ronald: *Szociolingvisztika*, Osiris-Századvég, Bp., 1995, (78-102. oldal)

pedig leginkább a dolgozó, városi és falusi rétegek használják. Így beszélnek a családtagjaikkal, a munkatársaikkal, alkalmazottaikkal, esetlegesen házi szolgálóikkal. Az emelkedett kód használatának van presztízse, szemben a köznyelvi használattal. Természetesen az emelkedett nyelvhasználat egy felsőbbrendűségi érzéssel is járt együtt. A közönséges változatot össze lehet kapcsolni a népmesékkel, a népi mondákkal, a népi irodalommal, de ennek általában nincs presztízse. Nagyon fontos tudni, hogy a közönséges nyelvi változatot kivétel nélkül minden gyermek megtanulja. Van olyan gyermek, akinek sikerül az emelkedett változatot is megtanulnia. Az emelkedett változat végül is a tanított nyelv, a közönséges nyelv pedig az eltanult nyelvváltozat. Azok a népcsoportok, melyek diglossziában élnek, nem tekintik különleges dolognak a diglossziát. Diglosszia társadalmi különbségeket is megerősíthet. Egyes vallási vezetők igencsak fontosnak tartják, hogy a vallási csoportba tartozó egyéneket együtt tartsák. Ezt úgy tudják elérni, hogy a vallási közösségben nem az emelkedett kódot használják. Svájcban a német nyelv erős alkotmányos védelemben részesül. Ezt a nyelvet oktatják az iskolában. A svájci állampolgárok büszkék arra, hogy megtarthatják a német nyelv mellett a saját svájci német közösségi nyelvüket is. Az arab helyzet egészen más. Az arab nyelvnek számos változata van a köznyelvben. Nagyon sokan vannak, akik szeretnék, hogy az arabul beszélő emberek egy világot alkossanak. A Korán nyelve is klasszikus arab nyelv. Megkülönböztetünk vegyes kétnyelvűséget és tiszta kétnyelvűséget. A vegyes kétnyelvűség olyan összetett közösségekben alakul ki, ahol nem következetesek és a két nyelvet egyszerre használják. A tiszta kétnyelvűség esetében a beszédhelyzetekben nincs vagy nagyon minimális az átkapcsolás egyik nyelvről a másikra. Félnyelvűség az az állapot, amikor az egyén az egyik nyelvben nemigen jártas. A nyelvi keveredésről akkor beszélünk, amikor az egyén a két nyelv használata során bizonyos szituációkat, fogalmakat a másik nyelven sajátítja el és használja.

A kétnyelvűség előnye és hátránya

Az egynyelvűség az egész világon elfogadott, a nyugati világban viszont a két- vagy többnyelvűség sem szokatlan jelenség. Ezekben az esetekben az is előfordul, hogy az egyes népcsoportokban az egynyelvű egyént alkalmazkodásra képtelennek tartják. Fontosnak és hasznosnak tartják a nyelvtudást a társadalom és az egyén szempontjából is.¹³

¹³ Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*, Nemzeti Tankönyv kiadó, Bp., 1995. (231-234. oldal)

6. Az óvodák a három településen

6.1. A Bükkzentkereszti Szlovák Nemzetiségi Óvoda és a kétnyelvűség kapcsolata

A Bükkzentkereszti Szlovák Nemzetiségi Óvoda, Bölcsőde és Konyha a falu jól megközelíthető frekventált helyén található. Településünkön szinte minden egy helyben van, gondolok itt az Önkormányzat, Községi ház, az általános iskola, az óvoda épületére és a település templomára. Az épületet a jelenlegi állapotában 2016-ban adták át átépítést, korszerűsítést követően. Az épületben jelenleg az óvoda, illetve a település konyhája működik. A bölcsőde az óvoda tagintézménye, de más telephelyen, egy másik kis utcában kapta meg a működési engedélyt. A konyha ellátja a közintézményekbe járó gyermekek közétkeztetését, és főként a településen élő szépkorúak, nyugdíjasok, szociálisan rászorulókat étkeztetését. Az elmúlt évek pedagógushiánya azt eredményezte, hogy az intézményben csak két nemzetiségi óvodapedagógus dolgozik, ebből az egyik nyugdíjas. Van még két pedagógiai asszisztens, akik jelenleg a Szarvasi Egyetem Pedagógiai Karán utolsó éves szlovák nemzetiségi óvodapedagógus szakra járnak, továbbá van még két dajka. Az óvodában két csoport működik. Az óvoda nevelési programja elkötelezett a népi hagyományok, népi kultúra, valamint az elődök nyelvének és az irodalmi szlovák nyelv megismertetése mellett. Az az irodalmi szlovák, amit a közoktatás rendszerben is elfogadnak országos szinten. Az óvoda és az iskola szorosan együttműködik Hagyományőrző Klubbal (Bükkzentkereszti Szlovák Hagyományőrző Klub).

Az óvoda értéknek tekinti a nemzetiségi nyelvi és hagyományőrző kultúrát, melyből a település gyökerei származnak, és amit az óvoda pedagógusai az újabb generációnak átadnak. A gyermekek gyakorolhatják a szlovák nyelvet, ami biztosítja, segíti a kettős nemzeti identitás kialakulását. Fontos, hogy a gyermekek ismerjék és ápolják a szlovák kultúrát élő hagyományokat, a nemzeti hovatartozás érzését. Lényeges, hogy mindezekről pozitívan gondolkozzanak, hogy hiteles követendő mintákat kapjanak. A Bükkzentkereszten élő óvodás korú gyermekek nagy többsége egyáltalán nem találkozott még otthon a nemzetiségi szlovák nyelvvel. Nagyon kevés az a család, ahol még őrzik és napi szinten alkalmazzák ezt. Így sajnos napjainkban az óvoda az első színtér, ahol megismerhetik a szlovák nemzetiségi nyelvet. Az óvoda mindennapjai a tematikus tervek iránymutatása alapján zajlanak. Az

óvodapedagógusok tapasztalatán, kreativitásán múlik, hogy milyen szinten oktatják, segítik a gyermekeket a nemzetiségi nyelv megismerésében.

6.2. A szlovák nyelv oktatása az óvodában Répáshután

A településen az óvoda 1960-as évektől működik. 1972-ig az erdészet egy családi házban üzemi óvodát működtetett. A jelenlegi óvoda 1972-től működik, melyet a Répáshutai Önkormányzat tart fenn. Az 1970-es évek végétől oktatják az óvodában a szlovák nyelvet. Kezdetekben egy óvónő, egy dajka, egy szakácsnő és egy takarítónő dolgozott itt. Az 1980-as évek elején már 33 gyermek járt az óvoda két csoportjába. Minden óvónő részt vett a szlovák nyelv tanításában, de ebben az időben már három óvónőre volt szükség az intézményben. 2008-tól drasztikusan csökkent a gyermekek száma, így már csak egy csoport működött, s működik napjainkban is két óvodapedagógus és egy dajka segítségével. A szlovák nyelv oktatása a helyi óvodai nevelési programra épül. Magyarországon működik 1994 óta a szlovák nemzetiségi óvodapedagógusok számára egy pedagógiai központ, melynek neve Országos Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat Pedagógiai Centruma. Ez a központ különböző könyvekkel és kiadványokkal segíti a pedagógusok munkáját. Rendszeresen szerveznek továbbképzéseket is. Az egész óvodai életet átszövi a szlovák nyelv tanulása mondókákkal, dalokkal, rövid mesékkel. Használják még a gyermekek a szlovák nyelvet az étkezésnél, tisztálkodásnál, a napirend minden pontjánál. Az óvoda rendszeresen részt vesz rendezvényeken, például nemzeti ünnepek, nemzetiségi nap, öregek napja. A műsorok összeállításánál rendszeresen nagy hangsúlyt kap a szlovák nyelv. A cél, hogy olyan szókincs alakuljon ki a gyermekekben, amely megalapozza az iskolai tanulást. Működik egy Szlovák Munkaközösségi Csoport is, aminek tagjai Répáshuta, Bükksgentkereszt, Bükksgentlászló, Mátrsgentimre és Füzerkomlós óvónői. Évente kétszer rendeznek találkozóát más-más településen, ahol a helyi óvoda bemutató foglalkozást tart, majd az óvodapedagógusok megbeszélrik tapasztalataikat, véleményt cserélnek, szakmai segítséget nyújtanak egymásnak.

6.3. Bükksgentlászló Szlovák Nemzetiségi Óvoda nyelvoktatása

Bükksgentlászlón a Miskolci Integrált Óvodai Intézmény Szlovák Nemzetiségi Tagóvodája működik. Az óvoda a „Lépésről-lépésre” Óvodai Fejlesztő Program alapján működik. Bükksgentlászló a Bükk egyik legszebb völgyében található, egy-egy utcás kis zsákfalu. Bükksgentlászló Miskolc városhoz tartozik közigazgatásilag. 1998 óta van az intézményben szlovák nemzetiségi anyanyelvi óvoda, ahol két nyelven folynak a pedagógiai

tevékenységek. Az óvoda Miskolc város egyik legjobban felszerelt óvodájának számít, ahol egy csoport működik maximum 25 fővel. A Fiókák nevű csoportba vegyes életkorú gyermekek járnak, Az intézményben 2 szlovák nemzetiségi óvodapedagógus, 2 dajka és 1 pedagógiai asszisztens dolgozik. A településen igen nagy a betelepültek száma, de még ma is élnek szlovák felmenőkkel büszkélkedő szlovák családok, akik szlovákoknak vallják magukat. A településen él még a szlovák hagyomány, kultúra és a nyelv. Szoros kapcsolatban áll Bükkszentlászló Bükkszentkereszttel és Répáshutával. Legfőképpen az óvoda, mivel óvoda van mind a három településen, de általános iskola csak Répáshután, valamint Bükkszentkereszten. A bükkszentlászlói gyermekek iskolába már Miskolcra járnak. Az értékek megóvása, a szlovák kultúra öregbítése intézmény keretein belül történik. A településen nagyon gyakori a több generációs együttélés, így gyakran a nagyszülők is besegítenek a gyermekek nevelésébe, hagyományok átadásába. Az intézmény szakmailag független. A fenntartást illetően a települési önkormányzat állja a költségeket, melyet a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat egészít ki. Az óvodai nevelési program mindezt így fogalmazza meg: „A szlovák nemzeti nevelésben résztvevő óvodás gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a nemzetiségi kultúra megismerése és elsajátítása, a kulturális hagyományok, a szlovák nyelv átörökítése és fejlesztése, a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségének biztosítása. Az óvodai élettevékenységi formáiban a két nyelv használatának érvényesítése oly módon, hogy a hangsúly a nemzetiségi nyelv fejlesztésén van.”¹⁴

7. Bükkszentkereszt és Répáshuta Általános Iskola szlovák nyelv oktatása

A Bükki Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola az alapítása óta ellátja a bükkszentkereszt és a répáshutai gyermekek oktatását és nevelését.

Bükkszentkereszt és Répáshuta község a Bükk hegység egyik legmagasabb részén terül el. Régen a településen többnyire csak szlovákul beszéltek – ide vezet vissza a történelmi visszatekintésünk is, ezért vagyunk ma is szlovák nemzetiségi nyelvet oktató iskola. Mi, akik itt élünk és dolgozunk, nagyra értékeljük e csodás környéket, és iskolánk arculatát is ehhez a földrajzi környezethez és történelmi múltához igazítjuk.

Őseink szlovák iparosok voltak, ezért hagyományainkat folytatva iskolánkban és óvodánkban szlovák nyelvet tanítunk. A nyelv elsajátítása érdekében nyelvi táborokat

¹⁴ *Miskolci Integrált Óvodai Intézmény Szlovák Nemzetiségi Tagóvodájának Helyi Pedagógiai Programja. Érvényes 2023. 10. hótól visszavonásig*

szervezünk, testvériskolai kapcsolatot tartunk több szlovák iskolával. Iskolánkban a másik választott idegen nyelv az angol. A két falu közös önkormányzati hivatalt hozott létre 2013-ban. A településeken szlovák nemzetiségi önkormányzat is működik. Mindkét iskola központi szerepet foglal el a falu közművelődésében, kulturális életében. Az idős emberek többsége a mai napig beszél szlovákul, a fiatalabb nemzedék pedig az iskolában sajátíthatja el elődeink nyelvét. A szlovák kultúrát, hagyományokat az énekkar, citera- és a néptáncsoport viszi tovább. Az itt élők büszkék múltjukra, az együvé tartozás az igazi összetartó erő, ez egy nagycsalád, itt mindenki ismer mindenkit, senki sem megy el szótlanul a másik mellett. Évente számos nagy rendezvény sokat jelent a két falu életében. Az iskola rendezvényei is szorosan illeszkednek a programokhoz, amelynek szervezésében és lebonyolításában tanulóink, és nevelőtestületünk minden tagja aktívan részt vesz.

A nemzetiségekről szóló oktatás szinterei:

- A következő tanítási órák: történelem, ének-zene, tánc és osztályfőnöki.
- Szabadidős tevékenységek: projekt hetek, diák-önkormányzati programok, vetélkedők, könyvtári programok, kirándulások, versenyek.
- A nemzetiségi önkormányzatok bevonása: ismertető, előadók felkérése.

Szlovák népismeret általános témakörei

- a) Nemzetiség nyelve, tárgyi és szellemi kultúrája-nyelvhasználati sajátosságok, beleértve a nyelvjárásokat, nyelvváltozatokat-, vizuális kultúra (építészeti emlékek, képzőművészet, iparművészet, népművészet, filmművészet) –, ének-, zenei és tánc kultúra (zenei örökség, színház, tánc és játék) –, hagyományok, régi és új szokások, kulturális javak, mesterségek, gazdasági élet, ünnepek és jelképek-, szociológiai és település–földrajzi ismeretek.
- b) A nemzetiség történelemalakító és kultúraformáló szerepe, civilizációja Bükki Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola a nemzetiség magyarországi történelme és irodalma, az anyanemzet, nyelvi (anya) ország történelmének, irodalmának korszakai; az anyanemzet, illetve a nyelvi (anya) ország földrajza-, nevelés-, oktatás-, kultúrtörténet, jelenkor-, a nemzetiségek más országokban élő csoportjai.
- c) Nemzetiségi és állampolgári jogok – a nemzetiségek jogai, hazai és nemzetközi jogrendszer –, a nemzetiségek intézményrendszere –, nemzetközi kapcsolatok. A nemzetiségi oktatás formája: iskolánkban nyelvoktató nemzetiségi oktatás folyik, melynek célja, hogy a többségében szlovák nemzetiségű, de már magyar nyelvű tanulók számára biztosítja a szlovák nyelv másodnyelvként való elsajátítását.

Témakörök, tartalmak

1. Országismeret, a nemzetiségi környezet közösségi élete. Tiszteletteljes kapcsolat kialakítása az iskola dolgozói, az osztálytársak és a családtagok között. Üdvözlések szlovák nyelven. Szokások egyes napszakokban – reggel, délben, este.
2. A család. A családtagok legjellemzőbb adatai. A családtagok megnevezése: mama, otec, stará mama, starý otec, brat, sestra, teta, ujo.
3. Lakóhely: A lakóhely és környékének jellemző nemzetiségi sajátosságai. A lakóhely, falu, város. Információk lakóhelyemről. Hagyományok. A ház részei. Lakás berendezése.
4. Iskola: Az iskola legjellemzőbb adatai, nemzetiségi jellege. Az iskola neve szlovák nyelven. Megszólítások: pani učiteľ'ka, pán učiteľ', teta, ujo. Az iskola és az osztály leírása. Órarend, napirend.
5. Az ember, a természet törvényszerű változásai – évszakok kapcsolata. Évszakok, napok, hetek, hónapok. Háziállatok. Konyhakerti növények. Kerti munkaeszközök. Tevékenységek térben és időben. Foglalkozások. Szabadidő eltöltése. Mozi, színházlátogatás. Egészség, betegség, az emberi test. Érzékszervek, betegségek. Évszakok – időjárás, sport Az évszakok jellemzése. Az élő természet, növények, állatok. Utazunk, közlekedési eszközök, cselekvés megnevezése. Hotelban. Öltözködés, a ruházat jellemzése. Vásárlás. Étkezünk az étteremben. Rendelés, étlap. Szituációs párbeszéd. Vásárolunk az élelmiszerboltban. Mindennapi vásárlás.
6. Jeles napok: A szokások, néphagyományok iránti érdeklődés felkeltése. ciklusonként. Télapó hagyományok, karácsonyi köszöntő versek évszakonként. Farsangi felvonulás. A téli és tavaszi ünnepkör hagyományőrző játécai. Az ünnepnapok szokásai. Környezetünk ünnepi előkészületei.
7. Népi gyermekjátékok tanulása a természetben: fogócskák, bújócskák. 111 régió gyermekjátékainak hagyományaiból válogatva. Népi gyermekjátékok, mozgás és ritmusérzék fejlesztése. Táncos – dalos játékok.
8. Népi manuális tevékenység alakítása tárgykészítés által, díszítő művészet. Népi díszítőművészet A hagyományos díszítőművészet funkciója. Kézimunka, textilmunkák készítése. Hagyományos színhasználat - fehér, kék, piros.
9. Népköltészet: A természettel kapcsolatos megfigyelések tükröződése a népköltészetben. Mondókák, gyermekdalok, kiszámolók, népmesék. A fantázia

gazdagítása, értékrend formálása a népköltészeti alkotások megismerése által. Helyi tradicionális hiedelmek.

10. A nemzetiségi, az identitástudat alapjainak kialakítása: környezetünk, lakóhelyünk nemzetiségi ünnepi programján való részvétele – hagyományok ismereteinek bővítése. A nemzetiségi környezet hagyományai. Hagyományok, szokások a családban. Szokások az egyes napszakokban. Kulturális program készítése nemzetiségi összejövételre.

A szlovák nyelv a szláv nyelvek eszperantója:

A www.bukkisuli.edu.hu oldalról megtudható, hogy az iskolában heti 5 órában tanulják a diákok a szlovák nyelvet. Nyolcadik osztályban a szorgalmas, arra képes tanulók alapfokú nyelvvizsgát tehetnek, melynek költségeit sikeres vizsga esetén a Nemzetiségi Önkormányzat téríti. A tanórákon is ennek követelményeihez igazodva veszik a különböző témaköröket és nyelvtani jelenségeket. Így a témákhoz kapcsolódóan gyakorolják a képleírást, az olvasott, illetve a hallott szöveg értését, a szituációs gyakorlatokat és a levélírást. A szlovák nyelv további tanulására középiskolai szinten egyelőre csak Budapesten a Szlovák Tanítási Nyelvű Gimnáziumban vagy Sátorlajújhelyben vendéglátás-turisztika szakirányon van lehetőség. Hetedik és nyolcadik osztályban a négyes átlagot elért tanulók, akik a budapesti gimnáziumba jelentkeznek, részt vehetnek egy ösztöndíjprogramban, ahol mentortanár segítségével négy féléven át egy-egy projektmunkát kidolgozva 2 éves ösztöndíjra lesznek jogosultak a középiskola 9. és 10. osztályában. Minden évben részt vesznek a tanulók szlovákiai táborozásokon, kirándulásokon. Közkedvelt a hroneci erdei iskola, ahol több nemzetiségi iskola tanulóival és más országokból való szlovák gyerekekkel tanulhatnak együtt, fejleszthetik nyelvtudásukat, gyakorolhatják a nyelvet. Minden évben részt vesznek különböző versenyeken. Olvasó, szavaló és prózamondó megmérettetéseken szerepelnek az iskola diákjai szép eredményekkel. Heti egy szlovák népismeret órájuk is van a tanulóknak. Az iskola feladatának tekinti a nemzetiségi nyelv oktatása mellett a helyi nemzetiségi hagyományok ápolását és továbbadását a fiatalabb generációknak. Ebben nagy segítségükre vannak a helyi szlovák hagyományörző klub tagjai, akikkel közös programokat szerveznek, és jól együttműködünk. (Melléklet/ képek: 5–6.)¹⁵

¹⁵ www.bukkisuli.edu.hu (Utolsó megtekintés: 2024.11.07.)

8. Hagyományőrző klubok a három Üveghután

8.1. Bükkszentlászló Biela Ruža Népdalkör

A Fehér Rózsa Népdalkör a 2000-es évek elején alakult meg a Hagyományőrzők köréből. A környező települések rendezvényein léptek fel zenei kísérettel. A dalkör tagjai idővel egyre kevesebbet próbáltak, és már csak a saját településük rendezvényein szerepeltek. Ezt újra gondolták 2022-ben egy helyi nőnap rendezvényen, így a Biela Ruža (Fehér rózsa) Népdalkör újrászerveződött. Létszámuk vegyes, jelenleg 16 fő, akik közt van aktívan dolgozó, nyugdíjas. Hetente egyszer találkoznak és saját maguk szórakoztatására is gyakorolnak, énekelnek. Mindig tanulnak új feledésbe merülő népdalt, ezzel is őrizve és fenntartva a szlovák nyelv hagyományait. Vezetőjük: Tóth Béláné Piroska. Repertoárjukban magyar, valamint szlovák dalok is szerepelnek. Céljuk, hogy továbbadják a felnövő generációnak a szlovák nyelvi örökséget, kultúrát. (Melléklet/ képek:9.kép)

8.2. Bükkszentkereszti Szlovák Nemzetiségi Hagyományőrző Klub

Bükkszentkereszten a második világháborút követően a fiatalabb lakosság egyre inkább feladta az őseik nyelvét, azonban a szlovák népi jellegű szokásokban, illetve az idősebbek körében még él a szlovák nyelv. A fiatalabbaknál szintén nagyarányú a vegyes házasság, s az így betelepült fiatalok a különböző hagyományőrző programokon keresztül betekintést nyerhetnek a szlovák nép életébe, hallhatják a még megmaradt szlovák nyelvet testközelből, akár egy-egy beszélgetésen keresztül másik szlovák település meghívottjával. Bükkszentkereszt Község Önkormányzata, a Bükkszentkereszti Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat s a falu lakosságának többsége közös érdeknek tartja a szlovák nyelv, a szlovák hagyományok ápolását, megőrzését. 1991. január 9-én 23 alapító taggal Ladányi Endréné és Gémesi Károlyné tanítók vezetésével megalakult a Szlovák Nemzetiségi Hagyományőrző Klub. Napjainkban közel 50 főre emelkedett a Hagyományőrző Klub létszáma, akik arra is odafigyelnek, hogy a régen feledésbe merült szlovák dalokat felvállalják, és őseink hagyományát tovább vigyék és bemutassák akár országszerte is. Az énekkar neve Horenka. (Melléklet/kép: 10. kép)

8.3. Répáshuta – Veľká Bukovinka

A település a mai napig őrzi szlovák mivoltát. Ennek bizonyítéka, hogy 1953-tól működik egy tánccsoport, melyet Szívós Miklós alapított. Kezdetekben csak táncegyüttes volt, nem volt külön énekkar, mivel a fellépések alatt a tánccsoportot egy zenekar kísérte, akik a dalokat énekelték, megzenésítették. A zenei kíséret két helyi harmonikás volt, Mátrai Béla és Petőfi Károly. A Veľká Bukovinka nevet a csoport a 2000-es évek elején kapta. A tánccsoport leginkább a fiatalokat vonzza, az énekkarban főleg idősebb hölgyek énekelnek. A csoportnak nincs férfi tagja, mert régebben a férfiak az erdőn dolgoztak, így nem volt lehetőségük, idejük a csoport aktív tagjává válni. A csoporttagok folyamatosan ápolják a szlovák néphagyományt és a szlovák nyelvet is. A Veľká Bukovinka tagjai egytől-egyig szlovák nemzetiségűnek vallják magukat. Rendszeresen járnak országszerte, valamint külföldre is fellépni. Napjainkban Petőfi Zoltánné Szívós Csilla a néptáncegyüttes koreográfusa, oktatója. Az énekkart a kezdetekben Deme Dezső tanár úr irányította. Fontosnak tartotta, hogy felkutassák, lejegyezzék a helyi szlovák dalokat, és azokat megőrizték az utókor számára. Az énekkar egyik legnagyobb érdeme a Magyar Televízió által a nemzetiségieknek megrendezett Röpjölj Páva népdaléneklési verseny első helyezése volt Budapesten. Később énekeltek a pozsonyi rádióban és a televízióban is. 1990-es évektől az énekkart Petőfi Valéria és Horváth Károlyné pedagógusok vették át, napjainkban a kórus vezetője Molnárné Mátrai Judit pedagógus. A sok-sok év munkája abban is megmutatkozik, hogy a Magyarországi Szlovákok Szövetsége által rendszeresen megrendezett Arany Pacsirta - Zlatý škvránok nemzetiségi kórusok országos versenyén többször is arany-, illetve kiemelt minősítést kaptak. A Veľká Bukovinka célja a szlovák népdalok, táncok, szlovák nyelv, kultúra, hagyományok ápolása, továbbadása és bemutatása. (Melléklet/képek: 11. kép)

9. Interjúk

9.1. Interjú Dr. Császári Évával

Éva Bükkzentkeresztben született, tősgyökeres bükkzentkeresztli. Olyan interjú-alanyt kerestem, aki a mai napig aktív a szlovák nyelv területén. Éva Budapesten az ELTE-n tanít szlovák nyelvészetet. Az interjút otthonában, 2024 nyarán készítettem.

- Gyermekkorodban mennyire volt jelen a szlovák nyelv a családotban?

- Gyermekkoromban a szlovák nyelv inkább passzív formában volt, a szüleim nem beszéltek szlovákul velünk, gyerekekkel és már egymás közt sem használták. A nagyszüleim generációja még használta a szlovák nyelvet.
- A közoktatásban, az 1980-as években jelen volt-e a szlovák nyelv?
 - Az óvodában és az iskolában volt szlovák nyelvoktatás, de nem volt hatékony.
- Az általános iskola elvégzése után hol folytattad tanulmányaidat?
 - Budapestre kerültem a Ján Amos Komenský Szlovák Kéttannyelvű Gimnáziumba. Az első két év nagyon nehéz volt. Voltak kiskőrösi, bakonycsernyei, piliszentkereszti és pilisszántói osztálytársaim is. Két csoportba – kezdőbe és haladóba – osztottak bennünket. Én a kezdő csoportba kerültem. A gimnázium elvégzése után Pozsonyban kezdtem el az egyetemet, amit végül nem fejeztem be. Hazajöttem Magyarországra és az ELTE-BTK szláv tanszékén folytattam tanulmányaimat.
- Gyermekkorodban volt, aki beszélt a nyelvet?
 - Igen. Ahogy már említettem, a nagyszüleim generációja még használta az anyanyelvét, igaz velünk, gyerekekkel csak magyarul beszéltek. De például a kocsmában is szlovákul diskuráltak a férfiak. A szlovák nyelv használata hosszabb ideig jellemző volt a hagyományos foglalkozást űzők körében, pl. a mészégetők, slógárok (favágók), szmrecsinások (erdőművelők) körében. A szlovák nyelv átadásának oka a természetes asszimiláció mellett a Trianon utáni traumák átélésében keresendők. A visszaemlékezések szerint megszegényítették azokat a gyerekeket, akik anyanyelvüket használták az iskolában, ezért ez a generáció a büntetések elszenvedése miatt már nem szívesen adta tovább a szlovák nyelvet a gyermekeinek. Jelenleg kevesen beszélnek, használják a településen a nyelvet. Tudomásom szerint már csak egy olyan család van, amelyben ösztönösen használja a szlovák nyelvet generációk óta.
- Tudom, hogy kutatod a szlovák örökséget. Milyen szlovák nyelvet beszélnek Bükksgentkeresztben, Répáshután, illetve Bükksgentlászlon?
 - Napjainkban az irodalmi szlovák nyelv veszi át a dialektus helyét, ami elsősorban a szlovák gimnáziumot végzettek és nemzetiségi felsőoktatási intézményekben diplomázott pedagógusok beszélnek pl. az általános iskolában, az óvodában, szlovák nemzetiségi rendezvényeken. A bükksgentkereszti és a répáshutai szlovák nyelv a nyugati és a keleti szlovák dialektusok keveredéséből jött létre kevés közép-szlovák elemmel. Ezzel szemben a bükksgentlászloni szlovák dialektus kelet-szlovák típusú.

- Kutatásaim során, amit a szakdolgozatomhoz végeztem, azt olvastam, hogy elég gyakori volt a népcsoportok vándorlása, cserélődése. Ez mennyire volt jelen a három Üveghuta településen?
 - Az 1946–1947-es években lezajlott csehszlovák – magyar lakosságcsere igen nagymértékben érintette a lakosságot. Több mint 600 bükkszentkereszti települt át Csehszlovákiába a jobb élet reményében.
- Van-e tudomásod arról, hogy Bükkszentkereszten hányan tartják magukat szlovák nemzetiségűnek?
 - Igen. A 2022-es népszámlálás alapján 1096 főből 306 tartja magát szlovák nemzetiségűnek. A 2001 évi népszámlálás idején sokan féltek megvallani a szlovákságukat, attól tartva, hogy ismét megismétlődhet a lakosságcsere. Ez a trauma is felgyorsította a szlovák közösség asszimilációját és megtépázta az identitásukat is.
- Mit gondolsz, napjainkban mi a helyzet a szlovák nyelv használatát illetően?
 - A nyelvcsere fázisában vagyunk. Az elmúlt időszakban nagyon sokan települtek be a közösségbe, akik tapasztalatom szerint nyitottak a szlovák nyelv iránt. A Nemzetiségi Önkormányzat már második alkalommal indított szlovák nyelvtanfolyamot a felnőttek számára. Két csoportban (kezdő és haladó) folyik az oktatás. Én a kezdő csoportban tanítok.
- Az egyetemen mennyire van igény napjainkban a szlovák nyelv tanulása iránt?
 - Az egyetemen a bolognai rendszer bevezetése óta hároméves alap- és kétéves mesterképzésben tanulhatnak szlovák szakon, illetve egyéb főszak mellé szlovák minor szakot is végezhetnek hallgatóink. Általában több minor szakos hallgatónk van egy évfolyamban, mint főszakos.

9.2. Interjú Takács Sándorral (Sanyi bácsival a szomszédból)

- Tudtommal Sanyi bácsi családja az egyetlen, ahol következetesen tanították a gyermekeiket szlovák nyelvre. Sanyi bácsi szülei milyen nyelven beszéltek amikor Ön kisgyermek volt?
 - A szüleim kisgyermek koromban csakis a szlovák nyelvet beszélték, én addig csak szlovákul beszéltem, amíg be nem kerültem más gyerekek közösségébe, mint például az iskolai közösségbe.
- Hol használták leginkább a szlovák nyelvet?

- A mészégető kemencéknél, illetve a szénégető boksáknál kizárólag a szlovák nyelvet használtuk. A fiúk mindig kint voltak az apjuk mellett dolgozni, játszani a kemencéknél és a boksáknál, s ott lehetett igazán tanulni a nyelvet.
- Sanyi bácsi szüleit is büntették, ha szlovákul beszéltek az Ön gyermekkorában?
 - A Trianon nekem is fáj, de el kell fogadni... igen, a szüleimet szinte üldözték, csúnyán néztek rájuk, ha szlovákul beszéltek az utcán, hivatalokban, boltokban, iskolában. Nagyon sokáig féltek a megkülönböztetéstől.
- Honnan érkeztek ide erre a vidékre szlovákok? Meséltek erről a szüleik?
 - Felvidék szinte összes vármegyéjéből érkeztek ide szlovákok. Nagy volt a keveredés, így itt annak idején nyugat- és kelet-szlovákot is beszéltek, ami idővel keveredett. Bükkszentlászlóra leginkább csak a kelet-szlovák nyelvjárás volt jellemző.
- A történelemben többször is volt népvándorlás. Ezekről meséltek az öregek?
 - Igen. 1838 környékén végigsöpört egy nagy kolerajárvány az egész Felvidéken, de még itt is, a Bükkben. Ezután ismét jött egy újabb betelepülési hullám, de ekkor már üveggyártással csak Répáshután foglalkoztak.
- Számomra nagyon furcsák itt Bükkszentkereszten a családnevek. Tud erről valamit mesélni Sanyi bácsi?
 - Igen, 1896-ban, a Millenium idején élt itt és prédikált egy Pagonyi Bernát nevű pap. Ő úgy döntött saját hatáskörben, hogy mivel nagyon sok volt az azonos családnevű a településen, és nehéz volt őket megkülönböztetni, felvette magyarosabb családneveket. A szlovák családneveket – Maticsák, Stoller, Kozár, Balunek, Kochuliak, Plavuscsák, Leba, Orlitzky – magyarosra váltották. Így lett Iványi, Hegyi, Hegyközi, Rákóczi, Fenyvesi stb.
- Úgy hallottam, szereti kutatni a múltat. Megtudott valami érdekeset a családjáról?
 - Pár éve felállítottam a családfánkat és egészen 1745-ig vissza tudtam menni a Takács családnevet illetően.
- Tudom, hogy Sanyi bácsi fia, Attila talán az egyetlen középkorú tősgyökeres bükkszentkereszti, aki beszéli a nyelvet. Ez mennyire volt fontos vagy akár egyértelmű, amikor Attila kisgyermek volt?
 - Feleségemmel mind a ketten szlovák családból származunk, és beszéljük a nyelvet, így számunkra egyértelmű volt, hogy a gyermekeink megtanulják a nemzetiségi nyelvünket is a magyar mellett. Attila fiam sokat volt kint velem a mészégető

kemencénél, míg Marianna lányom itthon volt a család hölgytagjaival. Attila mai napig tökéletesen beszéli a nyelvet, Mariann már kevésbé.

- Attila napjainkban nagyon sok kutatómunkát végez a település történelmét illetően. Sanyi bácsi mivel tud hozzájárulni fia munkásságához?
 - Hát, egyelőre még nem publikus, de folyamatosan gyűjtöm és írom le a szavakat. Már négy füzetet írtam tele. Abban bízom, hogy meg tudom örökíteni az utókornak a hajdan itt élt szlovákok csak egy kis „darabját”!

10.A három Huta szlovák szavai, kifejezései szemben az irodalmi szlovákkal

	Nyelvjárási szlovák	Irodalmi szlovák	Magyar jelentés
1.	žena	manželka	feleség
2.	d'evka, d'evče	dcéra	lány, kislány
3.	matka	mamička	anya
4.	robiť	pracovať	dolgozni
5.	frištikuje	raňajkuje	reggelizik
6.	hej	ano	igen
7.	chrbet	chrbát	hát
8.	hrah	hrášok	borsó
9.	oblok	okno	ablak

10.	grib	hrib	vargánya gomba
11.	hiža	dom	ház
12.	modzgi	mozog	agy
13.	Kracún	Vianoce	Karácsony
14.	Rusadlo	Turíce	Pünkösd
15.	tato	otec	apa
16.	parobek	chlapec	fiú
17.	cimbora/ cimborka	kamarat	barát
18.	biglajz	žehlička	vasaló
19.	krohmel	škrob	keményítő
20.	hliva	počasie	időjárás
21.	parapli	daždnik	esernyő
22.	oringle	náušnice	fülbevaló
23.	dižd	dažd	eső
24.	kura	slepočka	tyúk
25.	Barz dobre	Veľmy dobre	Nagyon jól
26.	Jag se maž?	Ako sa más?	Hogy vagy?
27.	Jag se voláš?	Ako sa voláš?	Hogy hívnak?

28.	šatečka	vreckovka	zsebkendő
29.	vaček	vrecko	zseb
30.	bičak	vreckovy nožik	zsebkés
31.	pivovka	flaška	üveg (sörös)
32.	frajer	nápodník	udvarló
33.	krumpir	zemiak	burgonya
34.	palec	prst	ujj
35.	koňec palca	konček prsta	ujjhegy
36.	srco	srdce	szív
37.	rozščiť	rozštiepiť	széthasítani
38.	rozírat' se	rozhladn' sa	szétnézni
39.	rozleje se	rozliat' sa	szétömlik
40.	klipaňice	mihalnice	szempilla
41.	smetlisko	smetisko	szemétdomb
42.	osa	náprava	tengely(kocsihoz)
43.	ňeskaj	dňes	ma

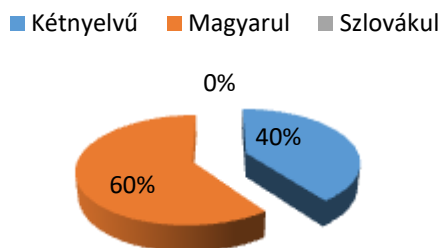
11. Kérdőív kiértékelése¹⁶

Kutatásom során a Bükki Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola diákjainak szüleit, illetve a Bükkszentkereszti Szlovák Nemzetiségi Óvoda, Bölcsőde és Konyha kisgyermekének szüleit kértem meg a kérdőív kitöltéséhez. A településre az elmúlt években főleg a kormány által nagyban támogatott Falusi CSOK-nak köszönhetően igen sok az új betelepült család, nagycsalád. A felsősök szülei, nagyszülei még beszélik a szlovák nyelvet vagy értenek egy picit szlovákul. Még napjainkban is igencsak zárkóztak a település lakói, nem szeretnek nyitni mások felé. Nem veszik jó néven, nem nézik jó szemmel a betelepülteket vagy azokat, akik kívülről házasodnak. Betelepültként én is érzem, hogy nem vagyok közéjük való, hiába igyekszem. A szemembe sose mondanák, de bizonyos helyzetekben éreztetik, hogy az ember nem itt született és élt. A kutatásom nem mondható reprezentatívnak, de még számomra is érdekes dolgok derültek ki, miként is látják a lakosok a nemzetiségi hovatartozás helyzetét. A legutóbbi népszámlálás igencsak nagy beszédtema volt településen. Nagyon sokan már nem látják értelmét annak, hogy szlováknak vallják magukat, vagy továbbra is olyan sérelem van bennük, amit hoznak a családi körben a múltból, hogy pont azért akarnak a szlovákságukról lemondani, vagyis elutasítani. A 2022-es népszámlálás során a lakosság több, mint 30%-a vallotta magát szlovák nemzetiségűnek. Ennek igen nagy jelentősége van azzal kapcsolatosan, hogy számít, hogy a lakosság hány százaléka vallja magát szlovák nemzetiségűnek, ezáltal tud még továbbra is működni és fennmaradni a szlovák nemzetiségi óvoda, illetve az általános iskola. A család témakörében a kérdőívet kitöltők között a többség a nagyszüleit kétnyelvűnek tekinti. Nagy százalékban a nagyszüleikkel csak magyarul beszélnek. Nagyon alacsony százalék a két nyelven beszél a nagyszüleivel, de maguk a nagyszülők egymással még közel 40%-ban kommunikálnak mindkét nyelven. (Melléklet: 1. ábra). Számomra is érdekes adat a következő, ugyanis a megkérdezettek 50-50% arányban vallja önmagát magyar nyelvűnek, vagy éppen kétnyelvűnek. (Melléklet: 2. ábra) Sokan úgy gondolják, hogy az idősebb korosztályban sokkal több apuka beszél vagy érti a szlovák nyelvet, ennek ellenére mégsem használják otthon a családban. Az anyukák kisebb százaléka, de ők még elő-előveszik az alap szlovák kifejezéseket. Ezek lehetnek megszólítások, vagy alapszavak a mindennapi életben, mint például az apa, vagy anya szó használata. Használják az alapkéréseket és utasításokat. A nemzetiségi iskolában kétnyelvű oktatás folyik. A szlovák nemzetiségi nyelvet a gyermekek

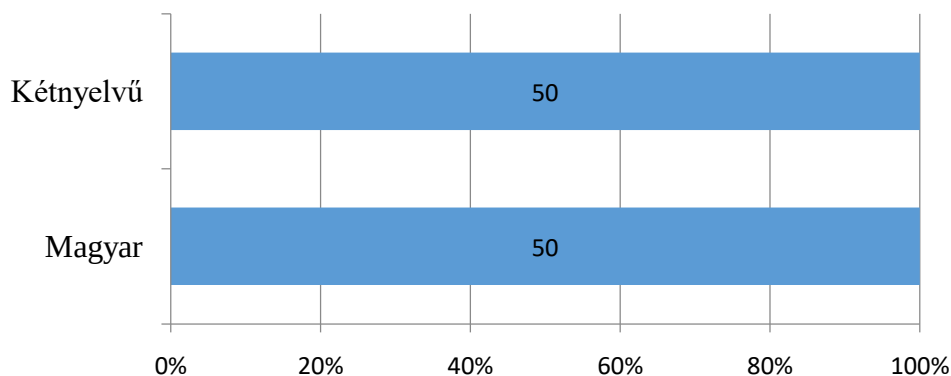
¹⁶ A kérdőív összeállításában Gal, Susan: *Mi a nyelvcseré és hogyan történik?* Regio, 1991/1. 66-76. című tanulmányára támaszkodtam. (Kérdőív a mellékletben)

már az első osztálytól emelt óraszámban tanulják, ami heti 5 szlovák órát jelent. A nemzetiségi oktatás bizonyos fokig csak szlovák nyelven folyik, figyelembe véve a gyermekek képességeit, előfordul differenciált oktatás is – főleg a szlovák népismeret órákon. A „kieső” szlovák nyelvet játékos formában, körjátékoknál, kiszámolóknál, táncoknál használják (Melléklet: 3. ábra). A helyi kis élelmiszerboltokban egyértelműen a magyar nyelv a domináns. (Melléklet: 4. ábra) Kérdőívemen arra is rákérdeztem, hogy a helyi templomban milyen nyelven folyik a mise, illetve a szolgálatot teljesítő Ferenc testvér milyen nyelven beszél híveihez akár mise előtt, akár mise után? Mivel Ferenc testvér, illetve a Kisnővérek mind betelepültek, semmilyen szinten nem ismerik a szlovák nyelvet. Így a hitoktatás, a mise, elcsendesülés csak magyar nyelven történik (Melléklet: 5. ábra). Az egészségügyi ellátás hasonlóképpen alakul a településen, mint az egyházi kérdés. Mivel a helyi praktizáló gyermekorvos és a háziorvos nem bükkszentkereshti lakos és nem is a településről elszármazó, így a használt nyelv a rendelőintézetben egyértelműen a magyar nyelv. (Melléklet: 6. ábra) A településen kerékpáros egyesület működik Kis-Galya KSE néven. A gyermekek körében igencsak népszerű, viszont a nyelvet illetően itt is csakis kizárólag a magyar nyelvet használják. Ugyanez a helyzet az önkormányzati ügyintézését illetően is. Itt is minden esetben a magyar nyelv van használatban, annak ellenére, hogy vannak az irodában olyan hölgyek és urak, akik tősgyökeres bükkszentiek, és felmenőik még a mai napig beszélnek szlovákul. (Melléklet: 7. ábra) Nem hivatalos betekintést nyújt a felmérésem, de az egyértelműen látható, hogy a szlovák nyelv erősen eltűnőben van. A családokon belül leginkább már csak a nagyszülők használják a nyelvet, a következő generáció, illetve jelenleg az unokák már szinte alig. Szerencsére minden korosztályban vannak, akik szeretik a szlovák nyelvet, és feladatuknak érzik, hogy továbbadják. A fiatalok ebben a rohanó világban nem igazán foglalkoznak a múlt örökségével. A 19. század második felében élt még az Üveghuta települések lakosainak kétnyelvűsége, de fokozatos asszimilálódtak. A helyi szlovákok a fakitermelés, az üveggyártás, majd a későbbiekben a mészégetés során a saját szlovák nyelvüket használták, viszont a kereskedelemben már a magyar nyelv volt a domináns. A három Huta települések és a helyi hagyományőrző klubok együttesen arra törekednek napjainkban, hogy „mentsék még, ami menthető”, s minden téren támogatassák azokat a programokat és törekvéseket, amelyek továbbviszik, továbbörökítik a szlovák nyelvet és vele együtt az itt élő népek identitását. Bükkszentkereszt felvette olyan Szlovákiában élő lakosokkal a kapcsolatot, akiknek bizonyítható a családfájukban a bükkszentkereshti kapcsolat. (Kérdőív a mellékletben)

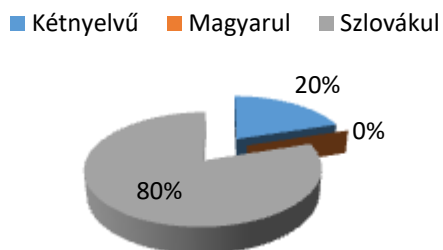
A 2025-ös Magyarországi Szlovákok Napját (Deň Slovákov v Maďarsku) Bükkszentkereszten tervezik megrendezni. Ez a nagy esemény talán esélyt ad arra, hogy tovább erősítse a lakosokban a szlovákság tudatát, az ország különböző területéről (10 szlovák régióból) idelátogató fellépők, táncosok, zenészek egymásra találhatnak és újabb barátságok alakulhatnak ki a régiók, szlovákok lakta települések közt. Így van remény arra, hogy ne haljon ki a szlovákság és erősödjön az identitástudat a hagyományok átadásával és a népszokások megőrzésével.

4. ábra Milyen nyelven beszélnek egymással a nagyszülők?

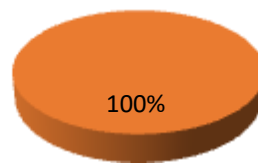

5. ábra Milyen anyanyelvűnek tartja önmagát?

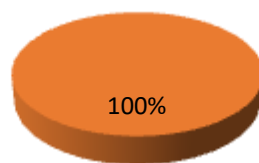
6. ábra Milyen nyelven tartják az iskolában a kisebbségi nyelvi / irodalmi órát?

■ Kétnyelvű ■ Magyarul ■ Szlovákul

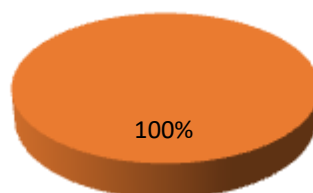
7. ábra Élelmiszerboltban használt nyelv?

■ Kétnyelvű 0% ■ Magyarul ■ Szlovákul 0%

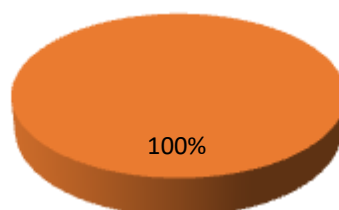
8. ábra Milyen nyelven folyik a mise a helyi templomban?

■ Kétnyelvű 0% ■ Magyarul ■ Szlovákul

9. ábra Egészségügyi ellátás milyen nyelven történik?

■ Kétnyelvű 0% ■ Magyarul ■ Szlovákul 0%

10. ábra Sport és az Önkormányzat ügyintézésének nyelve

12. Összegzés

Szakdolgozatomban bemutattam a lakóhelyem és közvetlen környezete múltját és jelenét – főleg a szlovák nyelv eredetét, múltját és jelenét. Amióta beköltöztünk a családommal érdekelt, hogy hol is élünk valójában. Miért is nevezik az Üvegutakra betelepülteket tótoknak? A történelmi múlttal kezdtem, igyekeztem visszamenni a gyökerekig. A történelem mindig is izgalmas és tanulságos a mai kor emberének. A témám főleg a nyelvet és kétnyelvűséget kutatta. Nagyon érdekes, hogy ezeken a településeken milyen régióból származó szlovák nyelvek keverednek. A dolgozatomban elején arra voltam kíváncsi, hogy mennyire változott meg a szlovák nyelvet használó családok szókinccse. Keveredtek-e a szlovák szavak és kifejezések a magyar nyelvvel. Arra is kerestem a választ, hogy mi vezetett oda, hogy egy generációt átugrott a szlovák nemzetiségi nyelv használata. Mi volt az oka, hogy a nemzetiségi nyelvet kiszorította az irodalmi nyelv napjainkra? Ennek érdekében három település kultúráját és nemzetiségi nyelv használatát vizsgáltam meg. A vizsgálat során észrevehető, hogy az alapszókinccs többsége a család, ünnepek témáját érinti. Mint kiderült, Bükkszentlászlón, Bükkszentkereszten és Répáshután a nyugati és a keleti szlovák dialektus keveredett leginkább. Napjainkban irodalmi szlovák nyelv oktatása folyik az óvodában és az iskolában. Dolgozatomban bemutattam a kétnyelvűség lehetőségeit és azt, hogy miként is próbálják a lakók a szlovák nyelvet fenntartani, megtartani, továbbadni az utókornak. Hagyományok őrzése, régi szlovák népi dalok gyűjtése, éneklése lejegyzése és átadása továbbra is a cél. Interjúalanyaim két generáció – egyik szülei még beszélték és használták, a másik már idegen nyelvként tanulta a szlovák nyelvet. Érdekelt, milyen volt a valódi élet, a nyelvhasználat, s hol tartunk napjainkban. Sajnos mindkét interjúalanyom ugyanazt válaszolta, egymástól függetlenül, hogy nagyon nagy erőfeszítéseket tesz a falu, az önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat és a hagyományörzők együttesen, mégis mindezek ellenére a szlovák nyelv az elhalás útjára lépett. Sajnos nem mint nemzetiségi nyelv van jelen a településeken, hanem mint idegen nyelv. Ez annak is betudható, hogy a településen már nagyobb a betelepültek száma, mint az igazi tótok a faluban. Ahhoz, hogy a szlovák nyelv továbbra is fennmaradjon szükség van a nyelv oktatására, a dal- és szakkörökre. Ezek most is jelen vannak a faluban, de hogy tovább éljen a szlovák nyelv és kultúra szükség lenne arra, hogy az itt végzett tanulók egy része folytassa a szlovák nyelv tanulását. A faluban a közepgeneráció (akik 1960–70-es években születtek) nem beszélik a

nyelvet, mivel szüleik sem beszéltek hozzájuk, így a nagyszülők feladata lenne, hogy unokáikkal kommunikáljanak, és átadják a szlovákot mint nemzetiségi nyelvet. Mivel a generációk külön élnek, így alig van esély arra, hogy a déd-, illetve nagyszülő megtanítsa az unokáknak a szlovák nyelvet. Így marad az iskolában tanult irodalmi nyelv, ami – ha a tanuló nem folytatja a nyelv művelését szlovák középiskolában – akkor nagy valószínűséggel kárba vesznek az általános iskolákban tanultak. Tíz év múlva a bükkszentkereszti két szlovák nemzetiségi nyelvet oktató pedagógus már nyugdíjas lesz. Az utánpótlásuk nehézkes. Ahhoz, hogy helyükbe friss diplomások jöjjenek az kell, hogy a mostani végzősök közül legalább egy diák elvégezze a szlovák nemzetiségi pedagógus képzést és ide visszatérjenek tanítani.

12.1. Dvojazyčnosť troch Hút' Nová Huta, Stará Huta a Repašská Huta

Po odchode Turkov prichádzalo na Veľkú nížinu aj množstvo Slovákov z

Vysočiny, ktorí osídlili pohraničné osady, ktoré sa kvôli Turkom vyľudnili. Boli to tieto župy: Nógrád, Pešť, Békeš, Čongrád (predtým Barská župa), Heves a dnešná Boršodsko-abovsko-zemplínska župa.

Historický výskum uvádza tri etapy osídlenia:

- V rokoch 1690 až 1711 odchádzali Slováci do severných oblastí Uhorska do bývalých žúp Komárom, Nitra, Ostrihom, Hont a Nógrád.

- Druhá fáza prebiehala v rokoch 1711–1740. Inštalácia zemepána trvala do roku 1720. Existovali dva typy inštalácie. V jednej verzii severskí zemepáni presťahovali svojich nevoľníkov na svoje južné panstvá. Iný typ inštalácie začal od štátnych orgánov. V tomto prípade Slováci uzavreli zmluvu s prenajímateľmi. Prevažná väčšina osadníkov dostala na tri roky oslobodenie od daní a tiež právo na voľný pohyb, čo im dávalo možnosť odsťahovať sa pre nevýhodné podmienky či neplnenie zmlúv. V tomto období vznikli mnohé samostatné slovenské osady ako napríklad Öskü, Bánhida, Vértesszőlős a Kiskőrös. (Eška, Bánhida, Síleš a Malý Kereš).

V tretej etape sú osídlené najmä oblasti Báčka a Banát. Vtedy sa Slováci sťahujú napríklad do Mlynky a Slovenský Komlôš.

Bükkszentkereszt – Nová Huta

Obec vďačí za svoj vznik sklárskej chate založenej Diósgyőrskou korunou v roku 1755, od ktorej dostala aj svoj pôvodný názov – Újhuta. Po niekoľkých rokoch sa nájomcom Huty stal János Simonides, ktorého možno nazvať aj zakladateľom osady. Keďže málokto vedel vyrábať sklo, inštalovali sa majstri sklári českého, slovenského, poľského, rusínskeho a

nemeckého pôvodu. V osade sa teda spočiatku hovorilo zmiešaným slovanským jazykom. Aj dnes veľa ľudí v komunite hovorí živou slovenčinou. Panstvo bol vedľa neho, aby osadníci boli rímskokatolíckeho náboženstva. Obživu im zabezpečovala sklárska výroba, potom ťažba dreva, preprava, pálenie vápna a dreveného uhlia. Nová Huta je najväčšia z osád vytvorených cez presklené chatrče. V 90. rokoch 18.-ého storočia mala obec viac ako 270 obyvateľov. V osade, ktorá má dnes 600 obytných budov a okolo 350 dovolenkových budov, žije 1 136 obyvateľov.

Bükkszentlászló – Stará Huta

Dnešné Bükkszentlászló sa nachádza len štyri kilometre od Miskolc-Diósgyőr v malom, úzkom údolí pohoria Bükk. Celá „dedina“ je len jedna dlhá ulica. Slováci sa tu usadili v 18.-om storočí. Boli to najmä lesní robotníci a sklári. Pôvodný názov Bükkszentlászló bol Óhuta (Stará Huta). Okenné sklá boli v tej dobe jedným z najžiadanejších produktov. Podľa záznamov sa prvá sklárska továreň začala v roku 1712. Výroba skla si vyžiadala tri časti budovy. Boli to drváreň, spaľovňa a budova huty. Potom sa v Bükk rozbehla výroba arkierového skla, ktoré sa stalo hlavným zdrojom obživy ľudí. Aj osada bola čoraz väčšia. V roku 1774 ho už tvorilo 62 domov. Epidémia cholery v roku 1831 spôsobila zmätok. Po epidémii cholery bola „dedina“ v roku 1848 plne osídlená. Postupom času výroba skla zanikla a väčšina tu žijúcich ľudí chodila pešo do štyri kilometre vzdialeného Diósgyőri-Vasgyáru (Diósgyőr – Továreň železa). V roku 1894 dostala Stará huta názov Bükkszentlászló a v roku 1981 bola osada pripojená k Miskolcu.

Répáshuta – Repašská Huta

Jeho história siaha tesne pod 200 rokov. Koncom 18. storočia, za čias panstva Diósgyőr, žilo v horách veľmi málo ľudí. Na začiatku mala Repašská Huta len 18 obyvateľov a bola známa ako Huta. V roku 1755 žilo v Hute 113 ľudí. Zo sklárskej výroby pochádza aj slovo huta v jeho názve. Neskôršie záznamy uvádzajú, že Repašská Huta patrila medzi osady, ktoré boli osídlené organizovane. Názov „répás“ (mrkvová) mohol byť odvodený od toho, že na uvoľnenej pôde sa po rozsiahlej ťažbe pestovala repa. Nepodarilo sa mi nájsť konkrétny záznam presne o akej mrkve.

Isté je, že tri osady „Üveghuta“ spolu dodnes úzko súvisia, a to najmä v starostlivosti o tradície, vo výučbe slovenského jazyka a v uchovávaní a odovzdávaní slovenskej kultúry. Bükkszentlászló už administratívne patrí pod Miskolc, a Répáshuta a Bükkszentkereszt (Miskolc, Nová Huta a Repašská Huta) majú úzky administratívny vzťah.

V osadách Bükks sa dlho nedarilo udržať viacjazyčnosť, aj keď zásobovanie bolo nepretržité. V Novej Hute, t. j. Bükkszentkereszt a Repašskej Hute, bol jazyk, ktorým sa hovorilo v rodine a jazyk na pracovisku, rovnaký: zmes západnej a východnej slovenčiny.

Dnešná zvuková zásoba, samohlásky

V nárečí skúmaných lokalít sa nachádza päť samohláskových foném (a, o, u, e, i), ktoré sú vždy krátke (všeobecná črta východného Slovenska). Neexistujú vôbec žiadne dlhé samohlásky.

Fonetika:

1. päť samohlások (a, o, u, e, i) samohlásky;
2. úplný nedostatok množstva;
3. prízvuk na predposlednej slabike slova;
4. len východoslovenské h (ch – x je len variant);
5. pravidelné v – f striedanie
6. slovenský ekvivalent maďarských slov -ó, -ő koncovka -ov (hordov);

Pojem bilingvizmus používame v širšom i užšom zmysle. V širšom zmysle je bilingválny človek, ktorý hovorí aspoň dvoma jazykmi, a v užšom zmysle je bilingválny človek ten, kto hovorí dvoma jazykmi na úrovni rodnej alebo blízkej.

Škôlky

Výchovno-vzdelávací program materskej školy sa hlási k oboznamovaniu s ľudovými tradíciami, ľudovou kultúrou, jazykom predkov a spisovnou slovenčinou. Spisovná slovenčina, ktorá je akceptovaná aj vo verejnom školstve. Materská škola a škola úzko spolupracujú s miestnym národnostným klubom (Slovenský národnostný klub Bükkszentkereszt).

Materská škola si váži národný jazyk a kultúru zachovávanie tradícií, z ktorých pochádzajú korene osady a ktoré učiteľky materskej školy odovzdávajú novej generácii.

Pochopenie a hravé učenie sa slovenského jazyka s riekankami, pesničkami, poviedkami a malými návodmi je každodennou súčasťou života škôlky. Deti používajú aj slovenský jazyk pri jedení, upratovaní, počas denného režimu - pri obliekaní, pri činnostiach, pri príchode, pri odchode. Materská škola sa pravidelne zapája do podujatí ako štátne sviatky, deň národností, deň starých. V programoch sa kladie veľký dôraz na slovenský jazyk a kultúru. Cieľom je, aby si deti rozvíjali slovnú zásobu, ktorá je základom učenia sa v škole.

Osady Stará Huta, Nová Huta a Repašská Huta majú úzke väzby. Väčšinou ide o materskú školu, keďže jedna je vo všetkých troch osadách, ale základná škola je len v Repašskej Hute a Novej Hute. Deti z dediny Stará Huta už chodia do školy v Miškolci.

Školy v Novej Hute a v Repášskej Hute

Na základnej škole sa žiaci učia slovenský jazyk 5 hodín týždenne. V ôsmom ročníku môžu usilovní žiaci, ktorí to dokážu, vykonať základnú jazykovú skúšku, ktorej náklady v prípade úspešného vykonania skúšky prepláca Slovenská Celoštátna Samospráva. Na hodinách sú preberané rôzne témy a gramatické javy v súlade s požiadavkami jazykovej skúšky.

Žiaci sa každoročne zúčastňujú rôznych slovenských národných súťaží. S dobrými výsledkami sa zúčastňujú čitateľských a recitačných súťaží prózy. Týždenne majú aj hodinu slovenskej vzdelanosti, kde sa v nižších ročníkoch učia o rodine, ľudových zvykoch a sviatkoch súvisiacich s ročnými obdobiami. Vo vyšších ročníkoch sa už na hodinách preberajú slovenské dejiny a ľudové zvyky, osídlenie a kultúra Slovákov v Maďarsku. Škola považuje za úlohu okrem vyučovania národného jazyka aj pestovanie a odovzdávanie miestnych národných tradícií mladším generáciám.

Ľudové spevácke skupiny: Biela Ruža, Horenka, Veľká Bukovinka

Vo všetkých troch osadách považujú za prioritu zachovanie tradície, výskum a zapisovanie slovenských ľudových piesní a ich odovzdávanie ďalším generáciám. Členovia spevokolov neustále chodia vystupovať na podujatiach a hodnotenia piesní. Počas celého roka sú prítomní v živote škôlky a školy na rôznych tradičných podujatiach.

Počas môjho výskumu som urobila rozhovor s dvoma miestnymi obyvateľmi. Obaja hovoria po slovensky a predstavujú dve rozdielne generácie. Veria sa, že slovenčina sa, žiaľ, dostala na cestu úplného zániku. Napriek veľkému úsiliu sa nám nepodarí udržať slovenský jazyk ako národný jazyk. Pre nedostatok každodenného používania a stratu generácií sa na sídlisku mení na cudzí jazyk.

Aj môj dotazníkový výskum dokazuje, že rodín, ktoré doma používajú slovenský jazyk, je veľmi málo. V predajni, u lekára, na obecnom úrade a v administratíve je prítomný iba maďarský jazyk. V Novej Hute hovoria týmto jazykom čoraz zriedkavejšie – len ľudia nad 75 rokov. Na dedine stredná generácia (narodená v 1960. a 1970. rokoch) neovláda jazyk, keďže s nimi nehovorili ani rodičia, preto by bolo úlohou starých rodičov prihovoriť sa svojim vnúčatám a odovzdať im slovenčinu ako národný jazyk. Keďže generácie žijú oddelene, prastarí rodičia nemajú takmer žiadnu šancu naučiť vnúčatá slovenský jazyk. Zostáva tak spisovný jazyk naučený v škole, ktorý – ak študent nebude pokračovať v štúdiu jazyka na slovenskej strednej škole – s najväčšou pravdepodobnosťou príde nazmar. Je ťažké zásobiť súčasných učiteľov vyučujúcich slovenský jazyk. Aby na ich miesto nastúpili noví

absolventi, musí aspoň jeden zo súčasných absolventov absolvovať učiteľské vzdelanie slovenskej národnosti a vrátiť sa sem učiť.

13. Mellékletek

13.1. Képek

1. kép: Mészégetés a Bükkben: mészégető kemence (forrás: [A Bükkben a fuvaros az úr](#) | [Száz Magyar Falu](#) | [Kézikönyvtár](#))

2. kép: Fakitermelés Bükkszentkereszt környékén (1900-as évek) (forrás: [Üvegvilág](#) | [Száz Magyar Falu](#) | [Kézikönyvtár](#))

3. kép: Szénéégető boksa (forrás: [A Bükkben a fuvaros az úr | Száz Magyar Falu | Kézikönyvtár](#))

4. kép: Rakodó meszesek (forrás: [A Bükkben a fuvaros az úr | Száz Magyar Falu | Kézikönyvtár](#))

5. kép: 1960-ban épült Általános Iskola (forrás: [Az egyházi iskolák | Száz Magyar Falu | Kézikönyvtár](#))

6. kép: Bükki Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola napjainkban (forrás: www.bukkisuli.edu.hu (Utolsó megtekintés: 2024.11.07.))

7. kép: Fiatal asszony/ anyuka gyermekeivel (1900körül) (forrás: [Felföld – kicsiben | Száz Magyar Falu | Kézikönyvtár](#))

8. kép: Templom és a régi harangtorony (1930) (forrás: [A felmagasztalt szent kereszt | Száz Magyar Falu | Kézikönyvtár](#))

9. kép: Biela Ruža Népdalkör (forrás: Orliczki Attila)

10. kép: Horenka (forrás: Orliczki Attila)

11. kép: Veľka Bukovinka (forrás: Orliczki Attila)

13.2. Kérdőív:

Kérdések	Kétnyelvű	Magyar	Szlovák
Milyen nyelven beszélnek egymással a nagyszülők?			
Milyen anyanyelvűnek tartja önmagát?			
Milyen nyelven tartják az iskolában a kisebbségi nyelvi / irodalmi órát?			
Élelmiszerboltban használt nyelv?			
Milyen nyelven folyik a mise a helyi templomban?			
Egészségügyi ellátás milyen nyelven történik?			
Sport ügyintézésének nyelve?			
Az önkormányzat ügyintézésének nyelve			

14. Felhasznált irodalom

- Gal, Susan: *Mi a nyelvcsere és hogyan történik?* Regio, 1991/1. 66-76.
- Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1995
- Krupa András és Gyivicsán Anna: *A magyarországi szlovákok*. Útmutató Kiadó, Budapest, 1997
- Sike Sándor: *Szénégető mesterek a Bükkben*, Heves Megyei Nap: Nap-hétvége, 1997. július 18-19. szombat
- Szabadfalvi József és Viga Gyula: *Répáshuta – egy szlovák falu a Bükkben*, Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai XIII. Miskolc, 1984
- Szögeczki Sára: *Pod oreha – A dió alatt – Bükkszentlászló mondái mesés köntösben*, Budapest, 2023
- Telekes Antalné: *Hagyományápolás Bükkszentkereszten – Pestovanie Tradícií v Bükkszentkereszte / v Novej Hute*, Bükkszentkereszti Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat, 2021
- Viga Gyula–Szabadfalvi József: *Národopis slovákov v Maďarsku* Tankönyvkiadó, Budapest, 1984
- Wardhaugh Ronald: *Szociolingvisztika*, Osiris-Századvég, Budapest, 1995
- www.bukkisuli.edu.hu Bükki Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola honlapja (Utolsó megtekintés: 2024.12.11.)
- www.bukkszentkereszt.hu Bükkszentkereszt honlapja (Utolsó megtekintés: 2024.11.05.)
- [Kulcs Magazin – Egy kis megyetörténet \(33. rész\) – Bükkszentlászló](#) (Utolsó megtekintés: 2024.09.12.)
- <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl20/load20000.html> (Utolsó megtekintés: 2024.09.19.)
- <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl20/load20000.html> (Utolsó megtekintés: 2024.10.22.)
- <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl20/load20000.html> (Utolsó megtekintés: 2024.09.12.)
- [003_a_szlovakok_clip_image002_0000.jpg \(863×586\)](#) (Utolsó megtekintés: 2024.11.15.)

<https://slovaci.hu> Országos Szlovák Önkormányzatok – Országos Szlovák Önkormányzatok

(Utolsó megtekintés: 2024.12.07.)

http://www.mtaki.hu/docs/toth_vekas_kisebbsegek_magyarorszagon.pdf (Utolsó

megtekintés: 2024.08.29.)

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Kissebs%C3%A9g> (Utolsó megtekintés: 2024.11.13.)